

M.P. ÖV

JUNGFURU MARIA AV ÖJA PÅ GOTLAND

Gårds Korset

Informationstidning för Visby stift nr 1/2022

Svenska kyrkan 
VISBY STIFT



- **Ny App presenterar kyrkor och tro på Gotland**
- **Nysatsning på Gotlands pilgrimsleder**
- **Hela Människan - paraply för alla samfund**
- **Tjära och kalkputs - nygamla kunskaper**
- **Orgelsatsning för unga och gamla**
- **Erikyrkokapell på Gotland - kartlagda**



- Dessutom: **Ny personal**, Återinvigning, **Pilgrimsled**, kalendarium, **mm.**

I detta nummer kan du läsa om:

Biskopen har ordet sid 3
Domkapitlet och stiftstyrelsen sid 4
Biskopsval sid 5
Ny app om Gotlands kyrkor sid 6
Pilgrim på Gotland sid 8

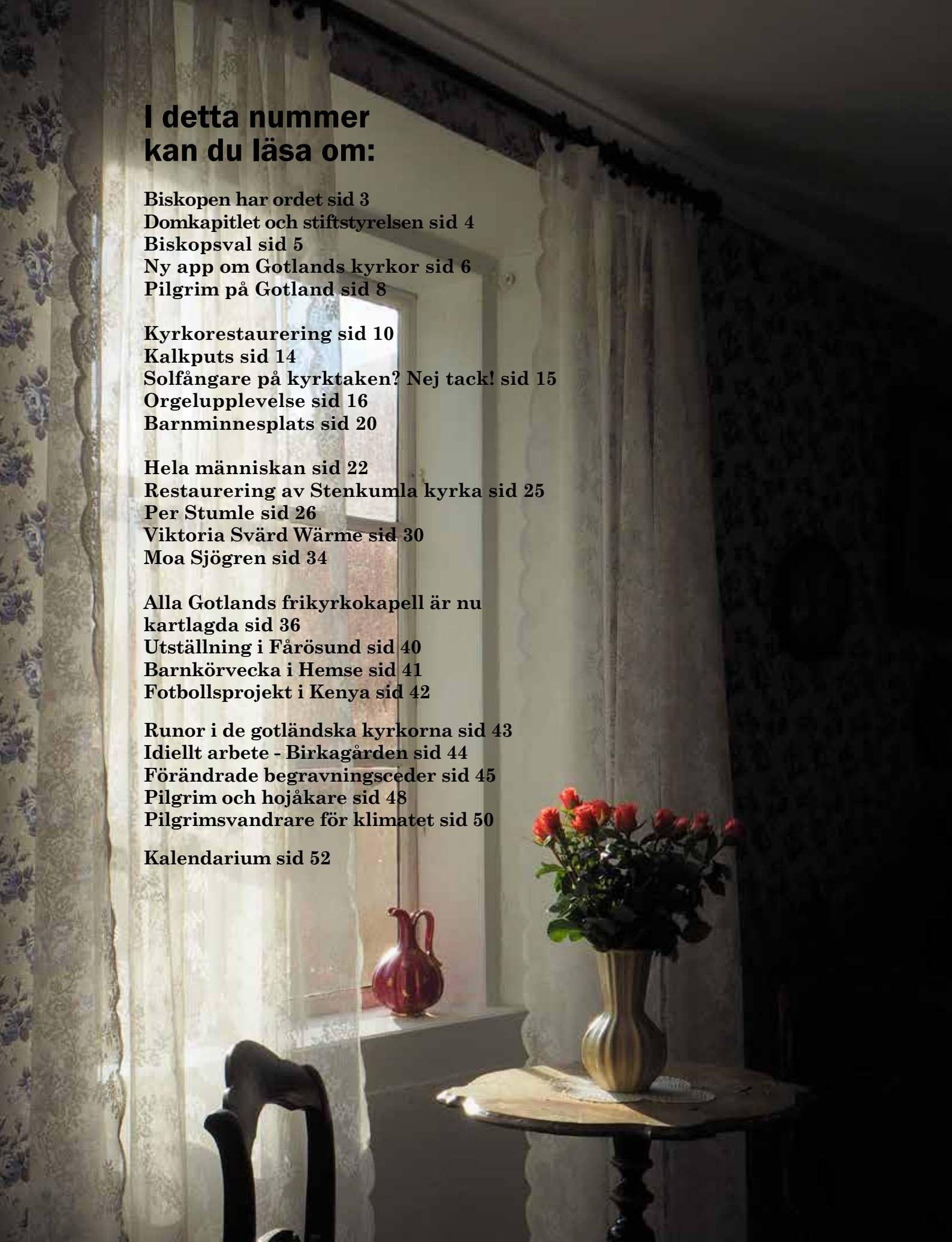
Kyrkorestaurering sid 10
Kalkputs sid 14
Solfångare på kyrktaken? Nej tack! sid 15
Orgelupplevelse sid 16
Barnminnesplats sid 20

Hela människan sid 22
Restaurering av Stenkumla kyrka sid 25
Per Stumle sid 26
Viktoria Svärd Wärme sid 30
Moa Sjögren sid 34

**Alla Gotlands frikyrkokapell är nu
kartlagda sid 36**
Utställning i Fårösund sid 40
Barnkörvecka i Hemse sid 41
Fotbollsprojekt i Kenya sid 42

Runor i de gotländska kyrkorna sid 43
Idiellt arbete - Birkagården sid 44
Förändrade begravningsceder sid 45
Pilgrim och hojåkare sid 48
Pilgrimsvandrare för klimatet sid 50

Kalendarium sid 52



Nu behövs kyrkan mer än någonsin

Kan vi nu våga säga att vi lever i en postcorona tid? Att det är över och att vi kan lägga den tiden bakom oss? I vår del av världen behöver vi i varje fall inte leva i en pandemi längre men det är väl inte sannolikt att världen har sett det sista av pandemier.

Att stå stadigt i en tid av kris, rädsla och sorg är en viktig uppgift för Kristi kyrka - att outtröttligt fortsätta att räcka evangelium till människor när tillvaron förändras till oigenkännlighet och vi måste hitta andra sätt än de vi är vana vid.

”De hade förlorat hoppet om en framtid. Men mötet med den uppståndne ger dem nytt liv”

När jag skriver detta befinner vi oss fortfarande i den så kallade pingstnovenan – de nio dagarna mellan Kristi Himmelfärdsdag och Pingst.

För Jesu första lärjungar måste detta ha varit en omvälvande tid. De hade fått vara med om minst sagt omskakande händelser strax inn-

an. Deras tillvaro hade skakats i grunden där vid korset och de kände inte länge igen sig. De hade förlorat hoppet om en framtid. Men mötet med den uppståndne ger dem nytt liv.

Mellan Kristi himmelfärd och pingsten höll lärjungarna samman i den gemenskap som har Kristus i centrum. Gemenskapen och bönen blev för dem en kraftkälla och när den Helige Anden räcks dem i pingstens under är de redo att gå ut och vara kyrka i världen. Detta nummer av Gårdskorset ger oss inblickar i något av allt som händer i den del av Kristi kyrka som är kyrkan på Gotland. Alltifrån tjärstrykning av kyrktak till orgelupplevelser för barn och vuxna och mycket däremellan. Kyrkan behövs ännu och kanske mer än någonsin när vi blivit påmind om att tillvaron snabbt kan förändras. Då behöver vi det oföränderliga - Kristi närvaro ibland oss.

Och sällan har det varit mer aktuellt att be om pingstens under att människor av olika folk och språk kan förstå varandra.

+ Biskop Sven-Bernhard Fast

Omslagsbild:

Ikonen Jungfru Maria av Öja på Gotland - en enhetssymbol som ska uppmuntra till bön för Gotland

Det är ikonmålaren Marja-Liisa Alm, bosatt på Gotland sedan 25 år, som har gjort den ikon som pryder omslaget på detta nummer av Gårdskorset. Biskop Thomas Petersson gav henne uppdraget att utföra en stiftsikon till invigningen av pilgrimskapellet i Visby domkyrka den 4 juli 2021. Och det är där ikonmålningen finns att se.

Ikonen är målad med äggtemperateknik och bladguld på kritgrundad träplatta. Det är en vacker målning med Öjamadonnan samt Gotland som de hundra kyrkornas ö. Detta

har givit ikonen dess namn, Jungfru Maria av Öja på Gotland.

Att måla ikoner är en över tusenårig tradition och var en naturlig del av kyrkans liv under kristendomens första tusen år. Ikoner användes ursprungligen i bön- och gudstjänstliv som en hjälp att fästa blicken på det som ligger bortom det vi ser.

Bild på omslag: Jungfru Maria av Öja på Gotland. Ikon målad av Marja-Liisa Alm. Foto: Jessica Lindgren-Wu.

Ny stiftsstyrelse och domkapitlet

Ledamöter under mandatperioden 2022 till 2025

Stiftsstyrelsen.
Från vänster:
Tobias Nellvik,
Henrik Danielsson,
Anna Lundgren,
Börje Bendelin,
Lennart Lindgren,
Jan Bergqvist,
Ann-Charlotte
Hansson, Peder
Fohlin (förste vice
ordförande),
Inger Harlevi,
Curt Broberg, Barbro
Hejdenberg Ronsten,
Rolf Öström,
Gunnar Lindby och
Sven Bernhard Fast.

Saknas på fotot gör:
Cecilia Lundberg och
Helena Andersson.



Domkapitlet.
Från vänster:
Johan Asplund, Juana
Baumann, Maja Inde,
Anna Lundgren,
Göran Tyreus,
Per Sundberg, Tomas
Holdar, Gabriella Löf,
Barbro Hejdenberg
Ronsten och
Sven Bernhard Fast.

Saknas på bilden:
Anna-Lena Järvstrand
och Gerd Persson.

Foto: Lars Bäckman.



Biskopsval i Visby stift

-Så här går det till

Arbetet med att välja en ny biskop för Visby stift har varit igång en tid och vi går snart in i slutskedet som består av tre valomgångar.

Den 31 maj ägde pläderingar rum. Det innebär att den som önskade nominera någon till biskop i Visby stift då hade möjlighet att presentera den personen och berätta varför man ser att den skulle vara en lämplig kandidat. Sedan följer ett **nomineringsval, den 22 juni**, och syftet med det är att få fram de kandidater som går vidare till **Valomgång I som äger rum den 19 september**.

För att en kandidat ska gå vidare från nomineringsval till valomgång I behöver den erhålla minst fem procent av rösterna. Innan valomgång I äger en utfrågning av kandidaterna rum – en så kallad hearing. Den sker i Visborgskyrkan lördagen den 27 augusti.

Om ingen får mer än 50 % av rösterna i första valomgången går de två kandidater som fått flest röster vidare till **Valomgång II som äger rum den 10 oktober**.

”Senast den 10 oktober vet vi alltså vem som blir Visby stifts nye biskop”

Innan vi kommit så långt som till själva röstningen så har mycket skett ”bakom kulisserna”. Stiftsstyrelsen har fastställt tidsplanen för valet som tagits fram av stiftskansliet, församlingarna i stiftet har utsett sina elektorerna som ska rösta i biskopsvalet och röstlängd har fastställts. Med församlingarna i stiftet avses här även de som tillhör Svenska kyrkan i utlandet då det är hela vårt stift som är involverat i ett biskopsval.

Förutom de av kyrkofullmäktige utsedda elektorerna är anställda diakoner och prä-

ter samt ordinarie ledamöter i domkapitel och stiftsstyrelse röstberättigade.

Senast den 10 oktober vet vi alltså vem som blir Visby stifts nye biskop.

Biskopsvigningen kommer att äga rum i Uppsala domkyrka den 15 januari 2023 och mottagningsgudstjänsten i Visby domkyrka lördagen den 21 januari 2023 kl.11.00.

Herre, vi ber för din kyrka.

Gör henne levande och ung på nytt.

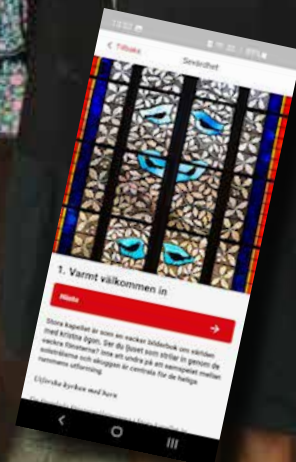
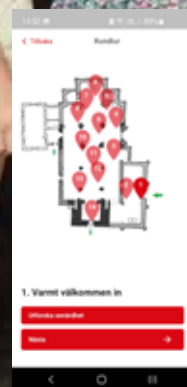
Gör henne djup och klar i förkunnelsen, ödmjuk och djärv, fast och rörlig, stridbar och fridsstiftande.

Gör henne verksam i kärlek, lyhörd för människors nöd och uppfinningsrik när det gäller att häva den.

Annika Hakalax
Stiftsprost



Ny app för att upptäcka kyrkor och kristen tro på Gotland



I appen hittar du inte bara information om själva kyrkan utan du kan också se filmer, höra böner och psalmer, men också få utflyktstips i närheten.



Gotland kallas för de hundra kyrkornas ö av en anledning. Ingen annanstans i vårt avlånga land är det så kyrktätt som just här. Ön får besök av en miljon människor årligen och många vill inte minst upptäcka våra medeltida kyrkor. Anledningarna varierar. Vissa är intresserade av konsthistorien, andra vill känna tidlösheten eller söka sig till stillhet och bön.

Text: Benjamin Ulbricht. Foto: Lars Bäckman.

För att stötta denna upptäcktsfärd i Gotlands kyrkor har Visby stift nu lanserat en app, "100 kyrkornas ö". Den kombinerar kulturhistorisk fakta med teologiska perspektiv. I appen förklaras dopet lika mycket som dopfunten. Satsningen sker inom ramen för det nationella programmet "Lärande och undervisning". Därför läggs stor vikt vid att förmedla vad kristen tro kan innebära här på Gotland genom århundranden och idag. Våra kyrkor är ju inte bara kulturhistoriska skatter, de är också levande gudstjänstrum.

"Våra kyrkor är ju inte bara kulturhistoriska skatter, de är också levande gudstjänstrum".

Avstånden på vår ö kan göra att ett kyrkobe-sök lätt blir en hel dagstur. Därför har vi inkluderat utflyktstips på sina håll, med rutter och lite närliggande sevärdheter. Att upptäcka ön och upptäcka våra kyrkor går ju hand i hand. Vår förhoppning är att man samtidigt upptäcker något om kyrkornas budskap.

Det digitala formatet öppnar för spännande kombinationer av olika sorters material. Förklarande texter om kyrkans föremål blandas med psalmsång och filmade flygsekvenser över socknen. Församlingsbor presenterar minnen från sina kyrkor och flera kyrkor kommer ha en audioguide funktion.

Appen växer stegvis. Det är stora mängder material som produceras, därför sker lanseringen i flera steg. Nu till sommaren har vi ett tjugotal kyrkor redo, delvis översatta till engelska och tyska, och vi kommer att komplettera alltefter med målsättningen att ha med samtliga kyrkor till sommaren 2023.

Många människor har bidragit med tid, kompetens och engagemang för att få igång detta projekt. Vi är oerhört glada och stolta över appen. Och vi hoppas att den redan nu under sin tillväxtfas kan vara till glädje och hjälp för den som upptäcker kyrkorna och deras budskap.

Appen är gratis och kan laddas ner överallt där appar finns. Sök på "100 kyrkornas ö" eller prova att gå in via QR-koden här ovan.

Pilgrimsvandra i sommar

Pilgrim på Gotland

- En vandring för kropp och själ

Text: Benjamin Ulbricht. Foto: Lars Bäckman.

Gotland är vackert och livet är mer. Den som pilgrimsvandrar utforskar båda dessa sanningar. Steg för steg passerar det välgörande landskapet under fötterna. Och många erfar att glädjen över blåklintens skönhet och vågornas skvalp får oväntat sällskap av en känsla av frid och frihet. Kroppens lunk blir själens lugn.

Det senaste året har Visby stift satsat lite extra på pilgrimsarbetet genom en projekt-tjänst. Kartor har digitaliserats, turkoncept tagits fram, nya pilgrimsledare har utbildats. Just nu inrättas också de första pilgrimshärbärgen på ön, eftersom allt fler tar sig ut för att återupptäcka denna urgamla tradition.

Även om syftet och målet med vandringen är olika för varje människa, berättar många pilgrimer ändå om liknande erfarenheter. Ord som bekymmerslöshet, enkelhet, stillhet återkommer i mångas beskrivning av vad som händer under resans gång.

Det finns något befriande med trötta ben efter en dagstur, när det annars är hjärnan som går på högvarv. Och vi upptäcker något om livskvalitet när en kopp termoskaffe vid vägkanten är en av dagens höjdpunkter. Vår vackra ö erbjuder oändliga möjligheter till pilgrimsvandring. Du kan fritt välja eller söka nya

stigar direkt utanför din dörr, eller så provar du en av våra etablerade leder.

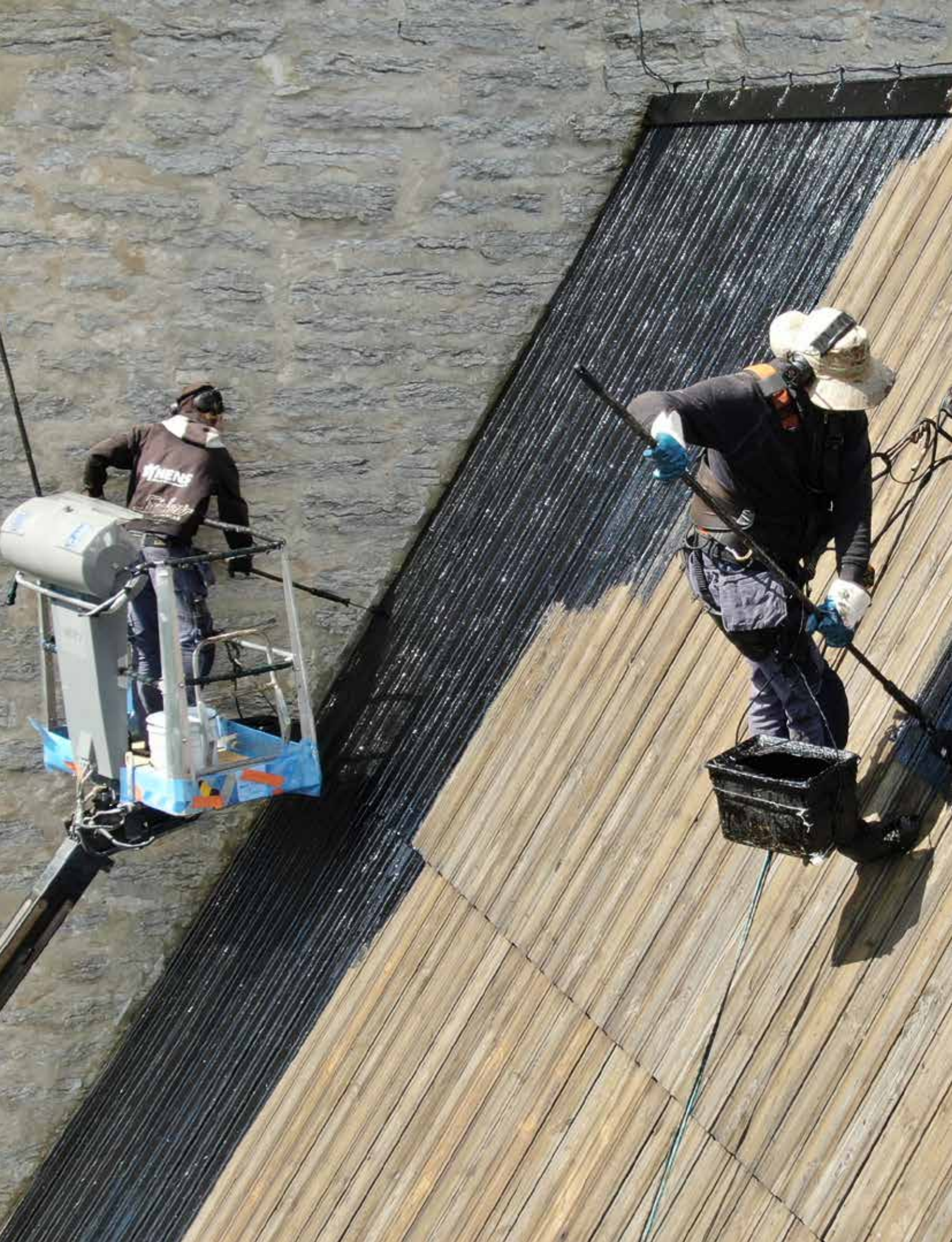
Dels har vi några korta pilgrimsleder runt en mil, på mellersta och södra Gotland. Dels har vi en längre vandringsled, S:t Olavsleden, på norra Gotland, som sträcker sig närmare sex mil från östkusten till Visby. Vi har också flera kortare leder. Några inbjuder till eftertanke genom reflektionsstationer, andra går på lättillgängliga grusvägar från en kyrka till en annan.

För den som inte kan ta sig ut finns möjlighet att låna fingerlabyrinth och inspelade meditationer försedda med gotländska naturljud. Att vara pilgrim är ju också en inre resa...

Mer info om våra leder samt kartmaterial hittar du här: www.svenskakyrkan.se/visbystift/pilgrim-pa-gotland









Svarta tjärade kyrktak – så såg det ut och det är hållbart

Kanske har någon sett att kyrktaket i Ganthem har tjärats svart. Egentligen är det inte så konstigt med det. Tjära brukar vara svart, i varje fall under det första året som det har strukits på falorna eller spånen. Men i Ganthem ska kyrktaket lysa svart i många många år, förhoppningsvis.

Text: Lars Bäckman. Foto: Pär Malmros.

- Jo tjärstrykningen av långhustaket, kor och absid på Ganthems kyrka är ett storskaligt projekt där vi testat vad vi kommit fram till under vårt femåriga tjärprojekt, berättar Pär Malmros, fastighetssamordnare på Visby stift.

I Ganthem har taken strukits med en tjära uppblandad med pigment av kimrök, alltså malet kol. Det är inget nytt. Kimrök och järnoxid är två gamla pigment som har använts i tjära så sent som på 1800-talet, men som helt försvann under 1900-talets första decennier. Så är det tyvärr med många av de gamla hantverken och beprövade metoderna.

- Det kommer in nya metoder och som man tror stenhårt på. De gamla förkastas och de nya marknadsförs som undergörande, men är inte beprövade i längden. En del visar sig till och med vara giftiga som till exempel kreosot. Och i och med att nya material och metoder kommer försvinner mycket av den gamla kunskapen. Den måste hållas i gång. Nu väcker vi dessa metoder till liv igen, så-

ger Pär Malmros och nog ser han lite stolt ut, vilket han har all rätt att vara.

Nu är det inte så att Ganthems kyrkas tak är den första platsen man ”experimenterar” på. Vid Gotlands Museums gård Norrbys i Väte gjordes redan för ett par år sedan ett första försök med olika varianter av tjärstrykning. Är du nyfiken på hur de har fungerat så kan du vid den stora parkeringen se de olika taken och läsa om hur de har strukits och med vilken typ av tjärblandning. Mycket pedagogiskt.

Att använda just malet kol har kanske inte varit vanligt på Gotland utan till projektet

Taket på Ganthems kyrka har strukits med en tjära uppblandad med pigment av kimrök. Foto: Pär Malmros.



har den kunskapen kommit från Norge där flera av stavkyrkorna under senare år har strukits med kolblandad tjära. Kolet krossas till cirka 5 mm stora bitar. Och varför med kol frågar sig kanske någon? Jo, för att kolet bidrar till att bygga upp tjockare lager av skyddande tjära.

Gantheims kyrktak tjärades första gången inom projektets ramar på våren 2020 och därefter ytterligare fyra gånger på den södra sidan och två gånger på den norra. Tjära bryts ner av solljus så den södra sidan är därmed mest utsatt.

All tjära är kokt till en rörtjära. Då blir den segare och stannar lättare kvar på de branta solbelysta taken. Tjären på långhusets tak är pigmenterad med kimrök. Korets tak har en kolblandad tjära och till absiden har det använts en tjära från Ardre där den kolblandade tjären efter strykning har kompletterats med påkastad sand! Resultatet har inte låtit vänta på sig.

- Vi ser tydligt att strykningen på långhuset med tjära och pigment med kimrök hade en åtgång på knappt två liter per kvadratmeter och absiden på över tre liter per kvadratmeter, berättar Pär Malmros, men skyndar sig att säga att det därmed inte är helt säkert att det är den sandpåslagna ytan som är den bästa. Det finns nämligen tendenser till att kolet lossnar i flagor.

Det gotländska tjärprojektet har pågått sedan 2017. Syftet var att se hur den gotländska tjären stod sig kvalitetsmässigt mot annan tjära. Arbetet gick därefter vidare till att undersöka vilken strykningsslagmetod som var bäst. Det är Gotlands Museum och Visby stift som håller i tjärprojektet. På Visby stift är det framför allt Pär Malmros som arbetar med projektet. Gotlands Museum representerades till helt nyligen av Frode Falkenhaus,

men numera är det byggnadsantikvarien Ola Nyström som tagit på sig rollen att undersöka hur den bästa tjärblandningen ska se ut, och inte minst, hur den ska strykas. 2022 är det sista året, men en rad spinnoff effekter har redan visat sig.

- Förutom det engagerade nätverket av tjärbrännare och byggnadsvårdsintresserade på Gotland, som har deltagit i seminarier och tagit del av resultat, så har vi varit och pratat om det här runt om i Sverige. Intresset är mycket stort. Och det nordiska samarbetet fortsätter i Nordic tar network där Svenska kyrkan är huvudfinansiär. Så även om vårt projekt inom kort är avslutat så fortsätter kunskapen att byggas på och spridas, berättar Pär Malmros optimistiskt.



Okej, hur ser den bästa tjären ut då?

Olika tekniker på samma tak.

- Det lutar åt att någon form av pigmenterad tjära är den som passar oss bäst, både utifrån kostnadseffektivitet och hållbarhet. Det gäller alltså att underhålla tjären och därmed förlänga den intervall då falarna måste bytas, svarar Pär på min avslutande fråga.

Vill du veta mer om bästa tjären så kan du läsa mer på Visby stifts hemsida.

Hur skapa en beständig bra kalkputs på våra kyrkor?

Ny rapport från Visby stift

Att se hur kalkputsen fullkomligt rasar ner från en nyligen restaurerad och putsad kyrkvägg är ingen rolig syn. På Gotland där vi har nästan hundra medeltida kyrkor och många putsade äldre kalkstenshus, är det här en fråga som engagerar många: Hur ska en bra hållbar puts blandas och inte minst, påföras fasaden? Med den rapport som nu presenterats har vi kommit en bra bit närmare svaret på den frågan.

Under 2020 -2021 har Kristin Balksten genomfört en utvärdering av utförda kalkputsarbeten gjorda i syfte att just återskapa kunskapen om den medeltida kalkbrukstraditionen. Hennes utgångspunkt var de 24 gotländska kyrkor som hon själv har varit engagerad i restaureringen av och som var en del av hennes doktorsavhandling från Chalmers och som presenterades 2007, med titeln "Beständigt puts på murverk". Med den kunskap som Kristin Balksten besitter är hon en självklar auktoritet på just detta område och det arbete hon nu redovisar, av allra högsta intresse. Det är erfarenheter som inte bara gäller puts på kyrkor utan på alla typer av äldre kulturbyggnader, vilket Gotland har en hel del av.

Att försöka sammanfatta hur ett bra kalkbruk ska se ut med några rader är knappast möjligt, men några slutsatser kan dock redovisas. För det första så är det medeltida kalkbruket mycket fett. En blandning av ungefär en del sand och en del kalk, alltså mycket kalk, är det som gör den fet. Det här innebär kompakta och frosttåliga blandningar. Bruket tillverkas av lokalt producerad kalk, hantverksmässigt tillverkad i kalkugn och oftast lagrad i kalkgravar. Precis på samma sätt som det gjordes på medeltiden när kyrkorna byggdes. Kristin har studerat både luftkalkbruk och hydrauliska kalkbruk, alltså de som härddas med luft och kalkbruk som härddar så fort vatten tillförts. Under de senaste femton åren, i takt med att kunskapen ökat, har nya kalksorter tagits fram. Vad passar till vad och till vilket underlag är också områden där vinu vet betydligt mer.

Men metoden är avgörande. Så hantverkarens kunskap och handlag är mycket viktigt. En tunn puts som följer murverket är det allra bästa. Men det ska bearbetas i flera omgångar. Det ger också en vacker puts med mycket liv i - nog så viktigt.

På Gotland är det Arriba, Byggnadshyttan och Gotlandsbyggen som är de tre stora aktörerna som utfört och utför putsarbeten på kyrkorna. Men kunskapen sprider sig även genom leden till de mindre företagen som främst arbetar med boningshus och gårdsmiljöer. Självklart har också andra stift fått del av denna unika och värdefulla rapport.

Rapporten heter Utvärdering av kalkputs på Gotlands kyrkor. Författare är Kristin Balksten på Balksten Byggnadsvård AB. Visby stift är beställaren av utvärderingen. Rapporten finns att ladda ned från Visby stifts hemsida.



Solfångare på kyrktaken, nej knappast, men gärna solpaneler på marken och vindkraftverk!

Text: Lars Bäckman. Foto: Prästlönetillgångarna.

Under de senaste månaderna har behovet av förnyelsebara energikällor blivit alltmer aktuellt. Skenande elpriser och kriget i Ukraina är två faktorer, men fram för allt de akutare klimatförändringar som vi står inför och gör dessa satsningar än mer nödvändiga. Jag frågar Arvid Mickelåker, egendomsförvaltare för Gotlands prästlönetillgångar:

Kommer vi se solpaneler på kyrktaken i framtiden?

- Nej det tror jag dröjer, men solpanelsparker, det kan vi säkert se på kyrkans mark!

Var, när, hur?

- Vi har inlett ett gemensamt projekt med de andra stiftens egendomsförvaltningar, om hur Svenska kyrkan kan bidra med grön energi i linje med Svenska kyrkans färdplan för klimatet, berättar Arvid och fortsätter: Just nu undersöks möjliga områden i nästan samtliga stift. Ett solenergiföretag har engagerats för detta omfattande arbete.

För Gotlands del är det framför allt ett område i Bro och ett i Burs, som är aktuella. Där undersöker nu en entreprenör om det är en lämplig plats för solpaneler.

På Gotland finns det ännu inga stora solpanelsparker. I Roma, vid sockerbruket, finns den största på Gotland, och en mindre vid Körbärgsgården i Sundre. Men de är små, mycket små; det entreprenörerna ser framför sig är betydligt större, uppemot tiotal hektar och kanske mer därtill.

Det är inte helt enkelt att bygga upp en solenergipark. Var och hur beror på många faktorer. Hur ser elnätet ut och hur nära är platsen till befintligt elnät, samt naturligtvis hur na-

tur- och kulturmiljön påverkas, är frågor som måste ställas.

Vindkraften är väl den förnyelsebara energikälla som vi hittills sett mest av här på Gotland. Vindkraftverken har under det senaste decenniet blivit allt högre och anläggningarna betydligt större – nu är det inte enstaka verk vid gårdarna som planeras utan hela parker med många vindkraftverk, och betydligt högre.

- Om vi har varit vana att ett vindkraftverk är högst 200 meter så planeras det nu för verk som sträcker sig 250 meter högt upp över landskapet. Det kan jämföras med Follingbo-masten som är 260 meter hög, förklarar Arvid Mickelåker.

Hur detta påverkar själva landskapsbildningen, fågelliv och eventuella störande ljud har runt om i landet lett till att opinionen mot nyetableringar har höjts. Detta måste självklart alltid beaktas.

- Jo vi har nu tillsammans med Vattenfall, och 140-tal markägare i Lojsta, inlett undersökningar om det är möjligt att på ett 8 500 ha stora området, varav cirka 2 500 ha förvaltas av prästlönetillgångarna, går att hitta en lämplig plats för ett antal vindkraftverk. Det här tar sin tid och ska också så göra.

Men när tror du vi kan vi se solparker på Svenska kyrkans mark?

- Om ett par år ... kanske, säger Arvid Mickelåker, tveksamt och hänvisar till alla faktorer som ska stämma, och fortsätter: ”Men vi måste inse att den gröna energin ska produceras någonstans och kyrkan ska naturligtvis ta sin del av ansvaret för denna nödvändiga omställning, avrundar Arvid samtalet med”.



Alla barn ska få en orgelupplevelse – och vuxna med

Ett nytt nationellt projekt, Organister i framkant. Bygg en orgel eller varför inte meditera till orgelmusik. Text: Lars Bäckman. Foto: Linda May Dahlström.

- Syftet är att först och främst på sikt rekrytera nya kyrkomusiker, men också för att göra orgeln känd och tillgänglig för allmänheten, berättar Anne Dungner Hjellström, musikkonsulent på Visby stift.

Förlåt, men kyrkorgel, "göra den tillgänglig?" Finns det något mer otillgängligt än detta, världens största instrument?

- Ha, ha, nej, visst kan de vara lite otillgängliga, men det är det vi ska aktivt jobba för att ändra på - barn och ungdomar ska få tillgång till orgeln. Både som ett instrument att lära sig spela och att lyssna till.

En av anledningarna är alltså rekrytering.

I dag är det allt för få som utbildar sig till kyrkomusiker. På Gotland och i hela landet kommer det inom kort att bli stora pensionsavgångar som leder till stor brist på kyrkomusiker. Kyrkomusiker utbildas antingen på en tvåårig folkhögskoleutbildning eller så kan man ta en kandidatexamen på musikhögskola. Båda dessa alternativ ska även kompletteras med en termin på Svenska kyrkans utbildningsinstitut.

Men nu är det inte vuxna som är målgruppen utan framför allt barn - är de den rätta målgruppen?

- Visst kan man börja spela orgel när man är 20 år, men det är bra att börja tidigare, säger Anne som själv började spela orgel när hon var en bit över de tjugo. Barn lär sig mycket snabbare att lösa motoriska utmaningar som att spela med båda händerna och fötterna samtidigt. Barn problematiserar

Tyra 7 år tar sina första orgellektioner. Lärare är Anne Dungner Hjellström.

inte över utmaningarna på samma sätt som vuxna. Hennes erfarenhet är att när barn väl får höra och se en orgel blir de väldigt fascinerade av instrumentet. En orgel har ju ett så rikt utbud av klanger, både starka och svaga, vassa och mjuka. Den enklaste melodi kan bli spännande och intressant när man använder olika register.

Så nu ska alltså alla nioåringar få en orgel-upplevelse. Hur ska det gå till?

- Jo, idén är att församlingen samarbetar med skolan och erbjuder en orgelkonsert som är anpassad till nio-åringarna, eller så kan man få vara med och bygga en orgel i miniatyrformat.

Vänta nu- bygga en orgel?

- I projektet har det skapats en byggsats av en riktig orgel med pipor, tangenter, väderlåda och så vidare. Med andra ord alla delar som en riktig orgel har. På detta sätt får barnen praktiska kunskaper om hur en orgel är uppbyggd och förhoppningsvis blir det ännu mer spännande när man närmar sig den stora kyrkorgeln. Jag tror att arbetet med Do-orgeln, som den kallas, kan utvecklas på många sätt, inte minst som komplement till den vanliga skolundervisningen när man läser om akustik och ljud.

I april hade alla kyrkomusiker på Gotland bjudits in till en fortbildningsdag med Jon Liinason för att lära sig handleda och bygga en Do-orgel. Det blev en lyckad dag som väckte entusiasm hos deltagarna.

Jon Liinason är en riktig orgelentusiast från Göteborg. Han är grafisk designer, alltså inte musiker, och har kanske en lite mer avspänd inställning till detta något pompösa instrument. Han spelar så klart orgel själv och är engagerad i Göteborgs internationella orgelakademi. En mission han företräder är att "sänka tröskeln" till orgeln. Därför har han inte bara lanserat Do-orgeln för yngre utan även en musik- och sinnesupplevelse som han kallar Go Bach To Sleep – en orgelmeditation i kyrka.

- När du deltar får du en kudde, ett par raggsockor och så ska du lägga dig i en av kyrkbänkarna. Konserten brukar vara upp emot en timma och du har också fått ett antal tankeställare, så kallade meditationsinput, att fundera på i din kyrkbänk. När de sista tonerna av ett Bach kantat har tystnat så får man varm choklad och möjlighet till samtal kring det man har upplevt.

Det är roligt och viktigt att hitta nya metoder som gör kyrkan och orgeln tillgänglig för flera. En del människor känner sig främmande inför att delta i en gudstjänst och då kan just "Go Bach to sleep" vara en öppning och möjliggörare för att uppleva ett heligt rum och allt som kan hända i det.

Go Bach To Sleep har genomförts på många håll i landet och är mycket uppskattat. Nu ska även kyrkomusikerna på Gotland introduceras i denna nya form av musik och kyrkoupplevelse.

- Första steget blir att bredda vår repertoar av Bachmusik, säger Anne Dungner och berättar att det är inplanerat en fortbildningsdag för kyrkomusikerna med Hans Davidsson, organist från Göteborg och en sann Bach entusiast.

Men de här orgelprojekten är inte bara till för att utbilda blivande kyrkomusiker utan också för att vi måste värna om vårt kulturarv.

- Jo, kunskapen om detta kulturarv måste öka hos oss alla. Om ingen vet hur orgeln funkar eller hur den låter blir det ju också svårt att motivera beslutsfattare inom Svenska kyrkan att finansiera underhåll och vård av orglarna.

Sverige har internationellt sett otroligt många fina äldre orglar och det gäller att hålla intresset för orglar och orgelmusik vid liv och därmed också vårda och värna om detta kulturarv. Gotland har två av världens äldsta orglar: Dels den från Sundre, som visserligen bara består av några få delar, och så Norrlanda orgeln. Båda är medeltida och finns att se på Historiska museet.

”Det är inte så kul när man inte hittar rätt ton”

En flicka som redan har nappat på att lära sig spela orgel är Tyra, 7 år.

Vad är roligast med att spela orgel?

- Att man kan trampa på pedalerna och då kommer det massa ljud från grejerna däruppe.

Hur länge har du spelat?

- Jag har spelat ganska länge, i tre veckor.

Varför vill du spela orgel?

- Det känns kul. Det känns som att man är någon annanstans, som typ i en orgelvärld.

Vad tycker du om din lärare Anne då?

- Jättebra lärare. Hon är snäll, rolig och ger bra tips som är bra när vi kör Följa Jakob. (Följa Jakob är en övning där Anne spelar först och Tyra ska sedan härma.)

Finns det något som inte är så kul med att spela orgel?

- Ja. När man inte hittar rätt ton.





Barnminnesplatsen

Att ha en plats, att minnas det barn som aldrig föddes till livet Text och foto: Lars Bäckman.

Hur vi har sett på sjukhusets omhändertagandet av det döda fostret, stödjande samtal och inte minst, vilken begravningsakt som varit möjlig, har avsevärt förändrats under de senaste femtio åren. Den 30 juni 2001 invigdes Barnminnesplatsen på Norra kyrkogården i Visby. Det blev den värdiga plats där de föräldrar som så önskar kan minnas det barn som aldrig nådde fram till livet.

- Jag arbetade som sjukhuspräst på Karolinska sjukhuset under 1970-talet. I dag låter det hemskt, att tidiga aborterade foster eller missfall, gick med i sjukhusets riskavfall, men så var det. Barn som var dödfödda begravdes i en anonym grav där flera kunde gravsättas samtidigt. Det var min uppgift som sjukhuspräst att hålla i dessa begravningar och mycket sällan deltog några föräldrar. Vid dödfödelse kunde det hända att modern inte fick se sitt döda barn, detta av hänsyn till modern, men kanske också med omtanke för personalen, berättar Astrid Andersson Wretmark, före detta sjukhuspräst på Visby lasarett.

- Jag upplevde att det här inte var värdigt och det skedde inte med den respekt som vi ska visa det mänskliga livet, oavsett om det skett genom en önskad abort eller ett missfall, berättar Astrid Andersson Wretmark, som engagerade sig i frågan, skrev sin doktorsavhandling i ämnet och för tjugo år sedan var initiativtagare till Barnminnesplatsen i Visby.

I dag har sjukhuskurator samtal med alla de föräldrar som vill göra en abort och tar då även upp frågan hur man vill att fostret ska tas om hand. Om så önskas kommer sjukhusprästen in i nästa fas och berättar om begravningsakt och Barnminnesplatsen.

I en vacker glänta, vid en naturlig källa, där det nu i försommargrönskan är en riklig

blomstring och behaglig skugga ifrån de stora träden, finns Barnminnesplatsen. En skulptur av en knopp, en knopp som aldrig slog ut, i vit kalksten monterad på ett fundament i svart diabas, av konstnären Cecilia Carlén och en bänk, designad av Stina Lindholm, Skulpturverkstan, fulländar den vackra minnesplatsen.

Astrid Andersson Wretmark och Johan Arvidsson, då landskapsingenjör på Visby kyrkogårdsförvaltning, planerade tillsammans med kurator för Kvinnokliniken och konstnären Cecilia Carlén hur minnesplatsen skulle utformas.

- Vi utgick från den källa som vi i samband med anläggandet av ett askgravsområde i närheten hittade; en källa som mynnade ut i en liten bäck. Här gallrade vi försiktigt och sådde ängsblommor kring källans mynning. Vi planterade buskar och träd som är bärande, alltså har en återkommande blomning och bär frukter, det symboliserar livets kretsgång, berättar Johan Arvidsson och nämner som exempel apel, körsbär, syren, gullregn och hassel, som växer runt minnesplatsen. Slutligen planterades tre stora lindar som på avstånd markerar minnesplatsen.

Skulpturen är en donation från Gotlands Blomsterfond och Föreningen Juntan Pauvres Honteux har bidragit med medel till bänken och de tre stora lindarna.

För de föräldrar som önskar att fostret ska begravas här, så sker en kremering och kyrkogårdens personal, utan föräldrars medverkan, gravsätter askan anonymt i närheten av minnesstenen. På Barnminnesplatsen kan även barn som avlidit under sitt första år få sin sista vila.

Hela Människan – ett paraply för alla kristna samfund

-Här förenas alla goda krafter i det sociala kristna arbetet.

Text och foto: Lars Bäckman

Kanske någon tänker att Hela människan har man inte sett så mycket av under de senaste åren. På sätt och vis är det sant. De har inte haft så mycket av egen utåtriktad verksamhet på Gotland under en längre tid, men för ett tjugotal år sedan kommer säkert många ihåg Leif Lind som med sin husbil dök upp på torget i Slite, i Klintehamn och Hemse, men också på många andra platser där människor träffades. Han bjöd på kaffe och samtalade. En uppskattad insats.

Hela Människan Gotland är i dag mycket mer av ett nätverk för en rad olika samfund som är engagerade i socialt arbete på kristen grund. Jag träffar Eva Montelius Sahlberg, tidigare ordförande under många år, och Ann-Christine Lindholm för att få veta mer.

- Så är det. Hela människan är ekumeniskt och samlar alla kristna samfund. Här finns såväl frikyrkor som Svenska kyrkan och katolska kyrkan under samma tak, berättar Ann-Christine Lindholm som är deltidsanställd på Hela Människan Gotland. Ann-Christine arbetar främst som pastor

i Vårdklockans kyrka i Visby och har även en del i sin tjänst som häktespastor.

Det unika är alltså att Hela Människan är ett forum som bidrar med att samordna, inspirera och visa på de behov som finns i samhället”

Eftersom Hela Människan representerar en sådan bredd av kristna samfund deltar de också i flera av de olika nätverk som finns. Ann-Christine nämner ANTDS alltså Alkohol, Narkotika, Tobak, Droger och Spel, men även Civil samverkan som i samband med kriget i Ukraina har blivit alltmer aktuell. Det gäller att hitta sin roll och var man kan fylla ett behov. Gotland är litet och faktiskt den enda plats där Hela Människan inte har någon egen utåtriktad verksamhet. Runt om i landet bedriver Hela Människan caféer, loppisar, dagverksamhet, härbärgen och olika sysselsättningsprojekt men också uppsökande verksamhet i olika former. Målgruppen är bred och skiftande – det finns många samhällsproblem och olika behov som Hela människan engagerar sig i.

På Gotland kan vi se många behov som socialt engagerade kristna kan arbeta med på frivillig grund. Allt från den ensamhet som många upplever, inte minst äldre, till nyfattigdom, men även stöd till dem med drogproblem, de som drabbats av sjukdom eller handikapp. Under senare år har även stöd i olika former för flyktingar ingått i den breda palett som olika samfund arbetar med.

Helt klart är att Birkagården har hög prioritet.

En användbar kortlek -för samtals- och diskussioner. Det här står Hela Människan för.





Vil vil mörka i öppenhjäl

Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl

Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl

Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl

Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl

Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl

Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl

Vil vil mörka i öppenhjäl
Vil vil mörka i öppenhjäl

När verksamheten startade var Hela Människan en av de mest pådrivande organisationerna. Huvudmän är Svenska kyrkan, som bidrar mest ekonomiskt och står för personalkostnader, Region Gotland håller med lokalerna. Övriga organisationer som arbetar med Birkagården är Röda korset och Hela människan Gotland.

- Birkagården är en bra och nödvändig verksamhet som vi alla måste stödja. Just nu är det akut behov av frivilliga. Nya krafter måste rekryteras, säger Ann-Christine. Men frågan är hur. En annons i Volontärbyrån står närmast på tur, men läs gärna artikeln på sid 44 om en av alla volontärer.

För Hela Människan Gotland har pandemin medfört att det mesta av verksamheten legat nere. Endast de nödvändigaste mötena har genomförts och då som videokonferenser. Men nu tar verksamheten fart igen. Från årsmötet i mars har en delvis ny styrelse valts. Ordförande är Maria Ynderdahl, diakon i Norra Gotlands pastorat. Styrelsen består av Christer Klintberg, Hogrån, Catarina Hammarberg, Slite, Karin Levander, Hemse, Eva Montelius Sahlberg, Katthammarsvik, ersättare Kim Felixdotter, diakon i Klinte pastorat, och Göte Johansson som är adjungerad kassör.

Så framöver vad kan vi komma att se av Hela Människan?

- Hela Människan riks har erbjudit oss en konsert som en del av Hela Människans kännedomsarbete. När och var den blir får vi återkomma till. Och så blir det ett höstmöte,

säger Eva och berättar om det höstmöte som hölls på Träffpunkt Roma i oktober. Många intresserade deltog och vi informerade om vad vi vill fokusera på under de kommande åren.

Det vi ser som våra viktigaste områden är, förutom Birkagården, att det diakonala arbetet får en högre prioritet i församlingarna. Som ett led i detta har vi tagit initiativ till diakonala mötesplatser några gånger per år.

Ann-Christine går och hämtar en kortlek med Hela Människans "Vägmärken". Det är ett antal "teser" som är just vägmärken för verksamheten och det synsätt de har. Jag läser på några av de kort som hon har lagt upp på bordet: "Vi vill mötas i ögonhöjd, Vi tror att det inte finns några hopplösa fall, Vi tror att alla är unika därför behandlar vi alla olika och Vi vill vara ett var dags rum där människor får röst och roll". Tro och gärning går hand i hand.

Jag läser i Bibeln: "Om en broder eller syster är utan kläder och saknar mat för dagen, vad hjälper det då om någon av er säger: 'Gå i frid, håll er varma och ät er mätta', men inte ger dem vad kroppen behöver?" (Jak. 2:15-16). Här fyller Hela Människan ett behov.

Tycker du att det låter intressant, kontakta Ann-Christine Lindholm eller Eva Montelius Sahlberg. Kanske känner du igen någon i styrelsen – då kan du så klart prata med den om du vill veta mer eller vill engagera dig i något socialt arbete på kristen grund. För du behövs!

Detta är Hela Människan Hela Människan - kyrkornas gemensamma sociala arbete

Hela Människan tror på alla människors lika värde och rätten till ett värdigt liv.

Vi arbetar stärkande för och tillsammans med människor som lever i en utsatt livssituation och verkar för att minska utanförskapet och ge människor möjlighet till förändring.

På 67 platser erbjuds bland annat öppna caféer, arbetsträning, härbärgen och andra boenden samt annan form av stödverksamhet. Våra lokala enheter arbetar utifrån lokala behov. På många platser be-

driver den lokala enheten riktat arbete mot exempelvis barn, unga, familjer, frigivna och våldsutsatta kvinnor.

Hela Människans riksenhet har 12 kyrkor och organisationer som uppdragsgivare, varav Svenska kyrkan är den största. Hela Människan på Gotland är en av alla Hela Människans enheter. Våra huvudmän är församlingar från Svenska kyrkan, traditionella frikyrkor samt Katolska kyrkan.

Restaurering och återinvigning av Stenkumla kyrka

Märkliga fynd gjordes under kyrkans golv.

Anndag påsk 2022 kunde Stenkumla kyrka återinvigas. Då hade restaureringsarbetet pågått i drygt ett år. Själva projekteringen där personal och förtroendevalda i församlingen tillsammans med Samfälligheten deltog startade redan 2017.

Det är bara att konstatera att mycket har hunnit gjorts av byggföretaget Arriba, konservatorerna Kattis Söderdahl och Rebeca Kettunen och antikvarier under det gångna året. Bland annat har torntaket lagts om och fått ny panel. Långhusets och korets tegeltak har plockats ner och lagts om på ny läkt. All puts på tornets fasader har knackats ner och ersatts med gotländskt kalkbruk. På långhusets och korets fasader har det gjorts lagningar och så har samtliga fasader fått ny färg. Likaså rengjordes och konserverades all sten utvändigt. Även de medeltida glasen i fönstren har nu renoverats. Glasen har placerats i ramar och flyttats in i kyrkorummet. På utsidan har det monterats skyddsglas.

Invändigt är nu väggar och valv rengjorda. Likaså väggmålningar och all dekorativ sten samt träinventarier. Kyrkans textilier har konserverats och fått ny placering i nya textilskåp. Ny belysning har satts in. I restaureringen har även en del åtgärder gjorts för att effektivisera uppvärmningen av kyrkan.

Men det som kanske fick mest uppmärksamhet var de fynd som skedde i samband med att de rötskadade och hussvampangripna bräder na i långhusets golv skulle bytas ut och drygt 40 kistor samt cirka 20 kranier upptäcktes dikt an mot golvet. Enligt räkenskaper och kyrkböckerna för Stenkumla kyrka begravdes 61 personer i kyrkan mellan åren 1687 och 1826. Främst kyrkoherdar och kyrkvårdar men även rika bönder, fruar

och barn. År 1815 förbjöds begravning inne i kyrkorna. Det tog några år innan det hade slagit igenom i alla stiftets kyrkor. Genom ett mycket bra och väl organiserat samarbete kunde kistorna ligga kvar efter det att ytorna och kistorna sanerats.

Det var bland kistorna som kanske det allra intressantaste fyndet gjordes. Här hittades en större sten med inhuggna ben och fötter. Det visade sig att fyndet tillhörde överdelen till ett stenkrucifix från 1130-talet som finns på Gotlands Museum. Fyndet är en sensation och de båda delarna ska nu återförenas på museet, det blir en sevärdhet. Men passa på att nu också besöka den mycket vackra och sevärd Stenkumla kyrka. En näst intill fulländad gotisk kyrkobyggnad.

Texten bygger på antikvarie Anna Plahns text om restaurering av kyrkan från den folder som togs fram till återinvigningen. Anna Plahn stod för kyrkoantikvarisk medverkan under arbetet.



Det avbrutna stenkorset och den återfunna underdelen.
Foto: Gotlands Museum och Rebecka Svensson.



Per har tagit steget

Lämnade lärarjobbet och blev präst

”Det är vägen till ett riktigare liv”

När Per Stumle var 42 år och hade hunnit arbeta 15 år som lärare sadlade han om. Den 16 januari 2022 prästvigdes han i Visby stift. Per lämnade ett arbete som han trivdes mycket bra med, så man kan ju fråga sig vad som var drivkraften till att ta ett så stort steg?

Följ Pers väg till ett arbete som präst. Text och foto: Lars Bäckman.

Vi träffas i ett vårligt och nästan sommarvarmt Visby. Men mer rätt hade nog varit att vi hade setts ute på landsbygden, men det återkommer vi till. Per Stumle är nu i full gång med sin adjunkts-tjänstgöring som han har i Romaklosters pastorat, närmare bestämt i Vänge församling. Efter sommaren fortsätter han ytterligare sex månader i Stenkumla församling. Efter detta första år kan Per söka tjänst som komminister i någon församling.

- Var vet jag inte. Men att det blir på landsbygden är min främsta tanke och att det är en församling som trivs med mitt sätt att vara präst. Ja, det är så klart mitt önskemål, säger Per. Men vi börjar från början.

Vad fick dig att mitt i livet byta yrkesinriktning?

- Jag ville helt enkelt leva ett bra liv. Det fick mig att börja fundera och studera vad jag själv kan göra och hur jag egentligen ska leva för att uppnå det målet. Jag ville känna att jag gör rätt val, både för mig själv, min familj och mina medmänniskor. Dessa tankar förde mig vidare, säger Per och förklarar att: "Min hustru vet att om jag är intresserad av något så går jag "all in". Så hon blev inte direkt förvånad när jag efter ett par års studier sa att jag ville bli präst".

"Så hon blev inte direkt förvånad när jag efter ett par års studier sa att jag ville bli präst"

Och det var alltså i den kristna tron som Per hittade ledtrådar till ett bra liv.

Det började i Alva - en bakgrund

Per Stumle är 42 år. Han har tre barn och som sagt är gift. Per är uppväxt i Alva, men bor numera i Klintehamn. Han har arbetat som lärare sedan han var 25 år gammal. Först på Donnergymnasiet, sedan på Folkkan i åtta år. Historia, samhällskunskap, ekonomi och religion är de ämnen som han

har studerat och undervisat i. Pluggat har han framför allt gjort på Uppsala universitet, men sin lärarexamen den har han från Stockholms universitet. Att vara lärare är ett arbete han alltid har trivts väldigt bra med:

- Bilden av svenska skolan i media och bland folk i allmänhet är tråkig. Jag känner inte igen mig i det som oftast målas upp. Skolan är nästan alltid en bra arbetsplats och inte alls så destruktivt konfliktfylld som ofta framställs, kommenterar Per.

Men den 16 januari i år prästvigdes Per i Visby Domkyrka. En livsresa som alltså började redan för sju år sedan.

- Jo jag hade läst teologi på distans sedan 2014. Det var spännande och jag insåg tidigt att jag ville fördjupa mig och utforska min egen kristna tro. Som småbarnsförälder och etablerad i ett yrke hade jag många gånger haft anledning att fundera på hur ska man leva sitt liv. Det gäller att ta sitt liv på allvar. Att ta ansvar för sitt jordeliv. Jag började ställa mig filosofiska livsfrågor och sökte svar på vilka sanningar som finns; vad är egentligen rätt sätt att leva? Jag insåg att vara kristen var ett sätt att gestalta sitt liv och också svaret på att leva det på ett genuint sätt. Och med den insikten ville jag också förverkliga det goda livet.

När du började tänka i dessa banor hade du några tidiga förebilder att luta dig emot?

- Nej, det kan jag nog inte säga. Min familj var "normalkristen". Jag gick i söndagsskola och konfirmerade mig för kyrkoherde Mikael Billemar. Men det gjorde alla på den tiden. Det var inget märkvärdigt med det egentligen. Det skulle i så fall vara min morfar som var en förebild. Han var aktiv kyrkvärd och lågmäld kristen. Det kristna fanns hos honom. I hans sätt att leva och i de humanistiska värderingar som han bar på. Det kunde visa sig på ett så enkelt sätt som att på julafton, innan man fick börja äta tant Annies goda petit choux krans, så skulle det läsas julevangeliet, eller att man alltid stöttade och värnade om den som hade det svårt, så-

väl i vår närmiljö som i omvärlden. Det var självklart för honom, och för vår familj.

Med den grunden, studier och tankar hit och dit, hittade Per så småningom sitt livs ledtråd in i den kristna tron.



En livstråd: det låter stort – vad är det egentligen?

- Det finns så mycket. En tråd, kanske är det mer av ett rep, en tross, tvinnat av olika värderingar och tryggt att hålla sig i. Söker man det goda, det sanna, det sköna... för mig och andra kristna är det Gud man då vänder sig till. Att bara försöka komma bort från sin självupptagenhet är ett mål. Det är

inte enkelt men det försöker man göra som kristen, säger Per eftertänksamt.

Per funderar lite till och fortsätter att utveckla sina tankar: "Bara en sådan handling leder till ett mer genuint liv. Det kristna budskapet går ofta på tvärs med samtiden – vilket är ett perspektiv som behövs i dagens självcentrerade samhälle".

Hur reagerade dina lärarkollegor på dina studier och senare tankar på att byta yrke?

- Jag hade aldrig tidigare upplevt mig eller kanske snarare de tankar som jag representerade så intressanta som när jag läste teologi, säger Per och skrattar till. Många kollegor på Folkan ville prata med mig om teologisk och existentiella frågor. Det finns en ovana att prata om och artikulera sin tro, så många passade på. Det var bra för mig, då fick jag själv hela tiden formulera mina egna värderingar.

Nu är du präst. Vad ser du som din prästgärning?

- Jag vill verka i ett litet sammanhang på den gotländska landsbygden. Jag tycker om landsbygden och trivs i de små sammanhangen. Jag vet vad det innebär att bo på landet, uppväxt som jag är på Gotlands landsbygd med landsbygdsbor, och det är med dem och där jag känner att jag hör hemma, förklarar Per.

Den kristna tron måste byggas upp underifrån. Kyrkan är alla sina församlingar. Då måste man börja med sig själv. Gärningen är att proklamera att livet har en mening och en riktning. Det är inte meningslöst. Det är en sanning såväl i Viklau som i Visby Domkyrka. Per uppskattar att han nu kommer få arbeta både med barn, ungdomar och äldre människor.

- Att få vara en del i människors så olika livsfaser och de frågor som berör och är aktuella, ja det är ett privilegium, menar han.

Hur är din bakgrund, din erfarenhet som lärare, en tillgång i ditt arbete som präst?



- Det är värdefullt när det gäller alla de områden som jag ska verka inom; för såväl undervisning som mission och diakoni. Jag är van att möta och samtala med människor, och då även människor med olika bakgrund. All kunskap bygger på just relation – det är relation som är kunskapens bro, och verktyget, det är samtalet.

Hur ser du på kyrkans roll i dagens samhälle och då särskilt på Gotland – vad kan man göra?

- Jag är en van kyrkobesökare. Jag vet att det oftast kommer få till en gudstjänst. Men jag är glad för de som kommer. Att få fira gudstjänst tillsammans i kyrkan, med församlingsmedlemmar, Gud och änglarna, det är alltid stort, oavsett om det är många eller få. Men självklart, ju fler desto mer uppskattat, säger Per och kommer in på att det som sker i kyrkan på söndagarna är bara en del av mötena mellan honom, församlingen och Gud.

- Jag vill kunna hjälpa människor i de existentiella frågor som alla bär på. Liv och död och inte minst livets mening, det här funderar alla på. Idealet är att alla församlings-

bor vet vem man är och var man finns och inte drar sig för att söka upp mig som deras präst, säger Per och lägger till att det ska alltid lysa i prästgården.

”Jag vill kunna hjälpa människor i de existentiella frågor som alla bär på. Liv och död och inte minst livets mening”

Ja vad är mer viktigt i Pers liv, frågar jag och Per lutar sig bakåt och svarar: ”Mycket, men familjen så klart. Så funderar han lite till och säger: ”jakt. Jag har en tax. Jo, jakt är ett fritidsintresse”, och förklarar att det innebär gemenskap mellan gammal och ung i jaktlaget, och man får vara ute i naturen. ”Men nu är jag verkligen uppslukad av att vara präst, och det tar tid”.

Bildtexter: Tv. Per bär nästan alltid ett koptiskt kors, gjort i läder av en man som för många år sedan bodde i Stenkumla prästgård.

Nedan: Per med familjens hundar. Hundar och jakt är ett par intressen som Per har.



Vi ska träffas i Romaklostets prästgård. För något år sedan byggdes det stora vackra sekelskifteshuset om från pastorsexpedition till att återigen bli en representativ kyrkoherdebostad. Men den pampiga trappen och verandan har inte renoverats förrän nu. Målarpytsar och skrapade väggar är det som möter på finingången. Victoria kommer direkt från löneförhandlingar i Östergarn och ursäktar röran och att hon knappt har hunnit återhämta sig efter sejouren. Men självklart ska vi slå oss ner och prata en stund. Kaffebryggaren slås på och snabbt kommer ett par koppar in på bordet. Victoria Svärd Wärme är sedan januari ny kyrkoherde i Romaklostets pastorat. Hennes dialekt avslöjar genast att det är Norrbotten som är hennes ursprung.

- Jo, nog är jag norrländska. Uppväxt i Gammelstad strax utanför Luleå, men de senaste 20 åren har jag bott i Boden, svarar Victoria och förklarar att det är också där hon har arbetat de senaste åren som präst. Sina första tio år som präst arbetade hon i Gammelstad.

Visst funderar man på hur hon som 47-åring har hamnat på Gotland, men jag får precis som ni vänta med svaret på den frågan.

Victoria är prästvigd i Luleå stift år 2009 och har alltså arbetat tretton år som präst.

Då förstår man att hon har hunnit arbetat med något annat innan hon började läsa till präst. Sådant är alltid spännande.

Men varför blir man präst. Har du varit kyrkligt aktiv sedan barnsben?

- Mina föräldrar var inte aktivt kristna, men vår granne var pastor i Elim församlingen. Så från det att jag var riktigt liten var jag med i kyrkans barnverksamhet. Så kyrkan har aldrig varit en främmande miljö, berättar Victoria.

Hon lärde sig läsa tidigt och när hon var åtta år hade hon läst hela Barnens Bibel. Då gick hon ut till mamma och pappa i köket och sa: "Nu är jag kristen!"

Men när högstadiet var avklarat var det inte någon prästutbildning som hägrade. I stället utbildade sig Victoria till frisör och arbetade med det i tio år, mestadels som egen företagare och med flera anställda.

- När jag var knappt trettio och hade fått tre barn inom fyra år, en flicka och två pojkar. De är nu mellan 19 och 23 år gamla. Då bestämde jag mig för att jag skulle göra något helt annat. Valet var enkelt - självklart var det präst jag skulle bli. Någonstans hade jag burit med mig den kallelsen sedan jag var barn. Jag pluggade delvis på distans, i Umeå och Gävle och så Uppsala. Det gick bra. Jag hade en kompis i Boden som läste till präst samtidigt som jag. Han hade varit officer och var väl nästan 20 år äldre än jag. Men vi stöttade och "pushade" på varandra.

Egentligen är inte bakgrunden som frisör helt fel för en blivande präst. I yrket som frisör möter man människor i så olika stadier i livet. Det är både i glädje och i sorg.

"Många är ensamma. Kanske var jag den enda de pratade lite längre med under den veckan".

- Jag lärde mig att möta och känna av människor. Och inte minst att tala med människor – ibland bara ytligt, ibland djupt. Här var även den beröring som en klippning med schamponering innebar en betydelsefull del. Många är ensamma. Kanske var jag den enda de pratade lite längre med under den veckan. Många öppnade sig och bad om stöd och råd i så mycket annat än hårvård.

Vi talar om Simson, som hade styrkan i håret. Men då var det riskabelt att klippa av det, så vi lämnar snabbt detta ämne.

Okej, hur kom det sig att du flyttade från Norrbotten till Gotland?

- Jag var församlingsherde med arbetsledande ansvar i Boden. Jag trivdes bra med

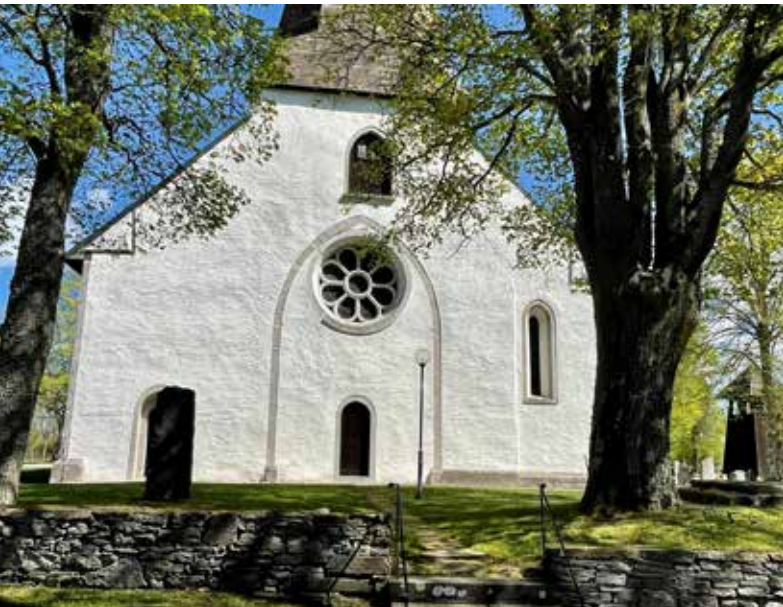


*Jo frisör och präst
har vissa gemen-
samma nämnare*

Möt Victoria Svärd Wärme,
kyrkoherde i Romaklosters pastorat.

mitt arbete och mitt liv i Norrbotten. Men på ett internt nätforum för präster dök annonsen upp. Den kommenterades av några så jag gick in och läste den. Omedelbart kände jag igen mig i beskrivningen. Den talade direkt till mig. Jag visade annonsen för min man som sa, ”Det är precis för dig!”, berättar

”Jag hade inte sökt någon annan tjänst på många år, men nu var det Gud som ledde mig”



Roma kyrkas imponerade västgavel, utsikt från prästgårdens trädgård.

Victoria och funderar lite till på min fråga: Faktum var att jag sökte mig inte bort – utan till något. Jag hade inte sökt någon annan tjänst på många år, men nu var det Gud som ledde mig dit jag kunde göra mest nytta och vara till glädje för andra.

Victoria nämnde tankarna om flytt för sina utflugna barn, sin gamla mamma och kompisar. Alla var förstående och tyckte att hon gjorde rätt.

- Gotland var inte nytt, jag hade varit här på semester några gånger. Men jag kände ingen här. Anställningsintervju var i september och bara det tyckte jag var stort att komma på, förklarar hon entusiastiskt.

Och så blev det. Mannen fick jobb som fritidsledare på Innovitaskolan, fd Athenaskolan. Och bostad blev prästgården i Roma.

- För mig var det nytt att bo och verka på samma ställe. Att få bo så här i en prästgård mitt i församlingen tyckte jag kändes så rätt. Faktum är att prästgårdar bebodda av en präst existerar knappt i Luleå stift. Så jag uppskattar verkligen att vi kunde flytta in här, säger Victoria och tittar sig runt i de stora ganska sparsamt möblerade rummen, och lägger till: Men visst känns det lite väl stort för två personer”.

Trädgården gillar hon. Hon och maken Dan är mycket trädgårdsintresserade.

- Det här en helt annan växtzon. Vi flyttar från zon VI till zon I, säger Victoria och berättar att de har köpt fikonsträd och persika, olivträd och granatäpple. Det är sådant man inte ens kan drömma om i Boden.

Men allt är inte ”Guld och Gröna skogar”. Ekonomin är en utmaning för pastoratet. Kanske går det att rätta till genom att sälja av några av alla de fastigheter som pastoratet äger. Men flera ligger på ofri grund, vilket inte gör det lättare.

Nya utgifter kommer också ständigt till. Pastoratet är måna om att möta de ökade miljökraven. Victoria nämner att flera av pastoratets kyrkor fortfarande har oljepannor.

- Dem vill vi byta ut, men det kostar stora pengar. En panna kostar cirka 650 000 kr, säger Victoria och ser bekymrad ut.

Men det finns flera utmaningar...

- Jag hade mitt första mässfäll i söndags. Så det är ett annat problem. Hur och var ska vi verka?

Ja, vad gör man?

- Ja det gäller att få människor att se att kyrkan är en relevant del i våra liv. Inte bara i ”glädje och sorg”, utan också i vardagen, säger Victoria och berättar att hon vill prioritera att finnas med där människor redan finns.

- Vi måste möta människor där de befinner sig. Kanske är inte det högsta målet – att få församlingsborna att fira gudstjänst. Det handlar kanske mer om att mötas på flera arenor, säger Victoria och berättar att på fredag ska kyrkan vara med på en gala för ukrainska flyktingar.

Träffpunkten var rätt tänkt, men den måste synliggöras mycket mer. Bara något så enkelt som att en gatupratatör som berättar vad som är på gång just denna dag kan göra skillnad.

- För det händer mycket i de lokalerna, säger Victoria och berättar att varje måndag förmiddag hålls en andakt och barnverksamhet är det flera dagar i veckan.

Jag spär på den lite ”tyngre delen” och säger att visst är det väl också aktuellt att rekrytera ett par nya präster? Och det visar sig att en annons är på gång.

- Men med tanke på min historia, och hur jag hamnade här, så kan det knappast vara omöjligt att attrahera någon annan med en arbetsplats på Gotland, säger Victoria med ett leende.

Hon och hennes man trivs på Gotland. Det är inte bara växtzonen som är tilltalande. Här finns det en speciell kultur som de gillar.

- Bara det här att gå på kalas och få ta med sig kakor hem, det har jag aldrig stött på tidigare. Sen tycker många gotlänningar att det är långt hit och dit på ön, men inte jag som norrlänning. Att resa 20 mil en efter-

middag är vardag i Norrbotten.

Vi talar om sockenkänslan, att den är stor på Gotland. Det märker Victoria då många helst inte vill gå över sockengränsen för att besöka en gudstjänst. Mångsyssleri, historieintressen och stolthet över sin gård, är andra drag som vi samtalar om.

- Gotlänningarna är också väldigt engagerade i många olika sammanhang. Många vill väldigt gott. Jag märker det på de förtroendevalda i pastoratet. De är ett bra stöd i församlingens arbete.

Victoria nämner frivilligarbetet, att hålla kyrkorna öppna och till och med ringa helgmåls, men självklart också i styrelsearbete och liknande. Och så lägger hon till: Det är väldigt bra och positiv personal här.

Som avslutning: Något mer om dig och dina intressen?

- Matlagning är ett annat intresse som jag och Dan, svarar Victoria snabbt och berättar att hon nu sätter sig in i de gotländska specialiteterna.

- När familjen var här förra helgen och hälsade på blev det såväl kaipsoppa och ramslök i kryddsmöret till det grillade köttet, som självklart var gotländskt. Till efterrätten var det salmbärssylt. Men lamm blev det inte eftersom min mamma inte äter lamm – det smakar kofta, menar hon!

Se där, en fördom att arbeta bort. I dag smakar INTE lamm kofta.

En gravsten på Tingstäde kyrkogård berättar...

Två tvillingbröder, Max och Willy, dör 34 år gamla, samma dag 1918. Vad hände? Var det Spanska sjukan eller en olycka? Något svar har jag inte, men gravstenarna berättar historier och väcker tankar på en tid, ett liv som flytt.

*”Samtidigt till livet
Tillsammans i döden”*





Skådespelare, lärare, talpedagog – en bra bakgrund för en präst

Möt Moa Sjögren, ny präst i Visby domkyrka.

Text och foto: Lars Bäckman



Den 1 november 2021 kom Moa Sjögren till Visby domkyrka. Hit flyttade hon från Gävle där hon hade hunnit arbeta fyra år sedan hon prästvigdes. Aha, då inser man att Moa haft ett yrkesliv innan hon blev präst.

- Jo precis. Jag har arbetat som skådespelare, talpedagog/logonom och lärare, säger Moa, ler och förklarar att ska man vara skådespelare så gäller det att ha flera strängar på sin lyra. Därför skaffade hon dessa utbildningar som innebar lite tryggare jobb att kombinera med frilansande på scenen.

Aha. Det låter också som en bra grund för en blivande präst. Och så blev det.

I detta mångsyssleri fick alltså Moa för tjugo år sedan en kallelse som hon inte kunde värja sig ifrån. Hon tog steget, men det fick ta sin tid.

- Jo studierna tog tolv år. Jag kombinerade deltidstudier med att arbeta. Det var nödvändigt, och absolut inte betungande, trots småbarn. Moa har två flickor, 30 och 32 år gamla.

Under dessa år arbetade Moa framför allt som pedagog i Märsta församling i Uppsala stift, det stift som hon senare också skulle bli prästvigd i.

Även om Moa fick en kallelse 2001 så finns det en söndagskole-fröken som också var hennes lärare på lågstadiet som la en grund för Moas kristna tro. Söndagsskola följdes av andra kyrkliga barn- och ungdomsaktiviteter under uppväxten. Och som tioåring började Moa sjunga i kyrkokören hemma i Kalmar. Så nog har kyrkan alltid haft en plats i Moas liv.

Men Gotland då?

- Nej det är ingen nyupptäckt. Redan för 22 år sedan köpte jag en tomt på Fårö. Några år senare flyttade jag med hjälp av hantverkare ett litet hus som skulle rivas till tomten, berättar Moa entusiastiskt. Goda vänner har sedan varit behjälpliga med renoveringen.

Den lilla stugan och Fårö har under alla år varit en uppskattad och älskad plats för henne och familjen. Det var också där som hon insåg att hon skulle arbeta på Gotland.

- Jo för ett år sedan satt jag vid min ”bönenklippa” på Fårö och fick en upplevelse att mitt nästa steg skulle vara att arbeta på Gotland som präst. Det visade sig att en tjänst som ansvarig för ungdomsverksamheten i Domkyrkoförsamlingen var ledig och jag sökte och fick den.

I Gävle arbetade Moa som undervisande teolog med inriktning mot barn och ungdomar samt familjer. Nu är hon sedan sex månader tillbaka enhetschef för målgruppen 13 – 25 åringar i Visby Domkyrkoförsamling. Det omfattar bland annat verksamheter som konfirmander och unga ledare.

- Jag arbetar nu främst med att utveckla de kontakter som finns. Ser till att det byggs upp nätverk och så har jag återupptagit gamla kontakter med Ungdomens hus Fenix och ungdomsgården Puma, berättar Moa entusiastiskt och lägger till: Å jag trivs. Jag trivs med min tjänst. Med bredden i mina uppgifter och jag skulle vilja säga att jag älskar den här församlingen och mina medarbetare.

Det låter bra. Allt har också ordnat sig praktiskt. Bostad i innerstaden, bara något kvarter från Domkyrkan - där hade hon tur. Den äldsta dottern bor också på ön sedan några år och nu hoppas de att även den yngre dottern ska komma hit.

- Till helgen är det konfirmation. Min första konformationsgrupp på Gotland. Det ser jag fram emot. Sen ska jag ta itu med ”En dag för hållbarhet och klimat”. Det är ett bra samarbete vi har med Visby stift. Dagen går av stapeln den 24 september och är öppet för alla. Men fokus ligger på ungdomar och nätverkande för hållbarhet. Det här engagerar mig och våra ungdomar.

Ja, det finns hopp om framtiden på många plan!

Alla Gotlands frikyrkokapell är nu kartlagda. Hur kom du på detta?

- Jag har kört i femtio år mellan Visby och vårt sommarhus i Nisseviken på södra Gotland. Bara på den sträckan är det så många byggnader som ser ut som kapell. Det var nog det som fick mig att börjar fundera kring vad de hade haft för funktion och vilken församling de hade tillhört, säger Sylve Klinth, när jag frågar hur det kom sig att han gjorde detta stora jobb.

Sylve har aldrig själv varit engagerad i frikyrkan, men under uppväxten i Stånga arrangerade Missionsförbundet söndagsskola och ungdomsverksamhet som Sylve deltog i. Missionskyrkan i Stånga är förresten den vackra kyrkan norr om Stånga, med torn, vilket är lite ovanligt.

- Men jag har varit aktiv i såväl Egenomsnämnden som Stiftsfullmäktige, så ett kyrkligt engagemang och intresse finns det så klart, förklarar Sylve, som inte bara har fotat och skrivit om frikyrkokapellen utan också dokumenterat alla kyrkor som tillhör Svenska kyrkan och även skrivit kortare texter om socknarna.

När pandemin slog till så gällde det att hitta på något att göra som inte innebar att man träffade allt för mycket folk. Då passade Sylve på att kartlägga och söka svar på frågan om hur många kapell som finns kvar på Gotlands landsbygd och vilka församlingar som har haft verksamhet i dem.

Tillsammans med hustrun Evy så tog de den ena bilturen efter den andra. Utrustade med karta, ett par relevanta böcker och kaffekorg i bagaget, upptäcktes och kryssades kapell efter kapell av på den digra listan.

- Jag läste först Missionsförbundets bok Lambgift för läsare, från 1987 och Baptisternas bok De lade grunden – vi byggde vidare, från 1958. På 1950-talet var det fortfarande regelbundet gudstjänster och fullt med aktiviteter i kapellen. Båda dessa böcker ger en bra bild av hur frikyrkorörelsen växte fram på Gotland, berättar Sylve entusiastiskt, och

man förstår att det här var något som roade honom. Sylve har varit lärare och även läst konsthistoria, alltså en bra grund att stå på i detta arbete.

Trots karta och bild hittade de ibland inte kapellen. De kunde var inneslutna i en så tät grönska. Då fick de knacka på och fråga i någon gård. Andra kapell var så ombyggda att de inte gick att känna igen och många hade rivits. Ett tjugotal kapell var helt borta.

- Då gällde det att hitta någon att fråga när man var på "Kapell safari", så det blev en hel del positiva kontakter med mycket minnen, säger Sylve och ler.

Ett par kapell var så förfallna att det var utom all räddning. Andra stod öde och tomma och var i mycket dåligt skick.

- Jo, det är en sorglig syn. Många är också så dåligt underhållna att de sakta men säkert kommer att helt förfalla.

I boken presenterar Sylve Klinth över 120 kapell. I endast arton av dem är det fortfarande frikyrklig verksamhet. När man bläddrar i boken inser man att de istället har omvandlats till bostadshus, sommarhus, vandrarhem, konstnärsateljéer, loppisbod och lager.

- Det är sorgligt, men kan man inte få nya medlemmar så blir det så. Allt färre bor på landsbygden och skolor, affärer och mycket annan landsbygdsservice försvinner. Så det är inte konstigt att även frikyrkorna blir en del av denna avveckling, konstaterar Sylve.

"Sylve träffade på en församling där det endast fanns en medlem kvar, och ett kapell"

Under en av alla dessa turer till Gotlands socknar så träffade Sylve på en församling där det endast fanns en medlem kvar, och ett kapell.

- Mitt favoritkapell? Ja, det ska väl i så fall vara Elimkapellet i Katthammarsvik. Det är pampigt och så är det fortfarande mycket kyrkliga aktiviteter där.

Alla Gotlands frikyrko- kapell i en och samma bok

Sylve Klinth ägnade pandemi-
isoleringen till att kartlägga dem

Text och foto: Lars Bäckman



Boken är utgiven av Gotlands
Kyrkohistoriska Sällskap samt med stöd
från Gotlands gille i Visby.

Boken finns att köpa i bokhandeln,
Café Porten Turistbyrå eller att be-
ställa via Gotlands Kyrkohistoriska säll-
skap eller via Studieförbundet BILDA.

Frikyrkorörelsens bakgrund

Frikyrkorörelsen växer fram i och med att prästernas monopol på att predika, det sk. konventikelplakatet, upphör 1858. Ytterligare beslut som ökar religionsfriheten sker strax därefter och kyrkliga sammankomster i hemmen blir tillåtna samt, något decennium senare, även att uppföra frikyrkokapell. Av de dryga hundratalet kapell som Sylve har kartlagt är de allra flesta byggda från 1880-talet till 1940. Engagerade medlemmar uppförde kapellen med gemensamma krafter, ofta på en bit mark som donerats av någon medlem. Inom några samfund fanns det standardritningar som gav inspiration för det lokala kapellbygget.

Nu ska frikyrkorörelsen på Gotland kartläggas

I spåret av Sylve Klinths bok har nu ett intressant projekt startat om Gotlands frikyrkliga historia. Initiativtagare är Per-Olof Sahlberg som via studieförbundet Bilda nu bjuder in alla intresserade att delta i arbetet med att kartlägga frikyrkornas historia i länet.

- Vi vill fånga upp och dokumentera så många som möjligt av de församlingar och byggnader som finns och även har funnits i Gotlands socknar. Sylve Klinths bok inspirerade och det finns redan en hel del material som vi nu ska gå igenom, säger Per Olof Sahlberg.



Han berättar att i Korsbykyrkan i Havdhem inreddes ett riktigt arkivrum när kyrkan uppfördes i början av 70-talet. Mycket material, mer eller mindre osorterat, finns bevarat där, främst från Baptistförsamlingarna. Men, säger Per Olof, självklart är vi nyfikna på vad som finns kvar i andra arkiv och byråldor som berättar om denna epok.

Gruppen har redan också hunnit få till ett bra samarbete med Landsarkivet.

Det finns ett enkelt program som Landsarkiven har som heter Topotek. Där sorteras bilder in efter en rad olika ämnen och geografiskt läge.

- Här ska vi lägga in alla dessa bilder som nu säkert ligger i kuvert och i album, inte bara på kapellen, utan på aktiviteter, som utflykter och andra evenemang i kyrkans regi. De ska sedan taggas för att underlätta letandet, och kompletteras med en kortare text. Allt taggas som "Gotlands frikyrkor" så att det skall vara lätt att söka, berättar en entusiastisk Per Olof Sahlberg.

Men kapell ska upplevas på plats och i slutet av sommaren blir det en kapellsafari.

- Jo, det ska bli en kapellsafari den 18 augusti, närmare bestämt med start kl 16.00. Då planerar vi att besöka några nedlagda kapell och självklart något som fortfarande är i bruk. För de finns också! P-O Sahlberg skyndar sig att tillägga att i september planeras ett filmevent om Frikyrkans historia och som ska följas av ett panelsamtal. Tid och plats är ännu inte klart.

Låter det här intressant? Kontakta Annika Grönhagen på Bilda eller hör av dig till Per-Olof Sahlberg.

Standardutförning av kapell. Teckningar och alla foton till höger kommer från Sylve Klinth.





Vet du i vilka socknar dessa femton kapell ligger? Bland dem som svarar rätt på alla kapell lottar vi ut tre exemplar av Sylves fina bok. Maila ditt svar senst 1 september till lars.backman@hotmail.com
LYCKA TILL!

I sommar blir det känslofyllda teckningar på Träffpunkten i Fårösund!

Text Görel Robsarve Malmros

Om du har sociala medier har du sannolikt sett någon av serieteckningarna och dragit på smilbanden. Och känner du inte till Roynes figurer sen tidigare, så är de lätta att ta till hjärtat.

Med några få penndrag fångas världen i både det lilla och stora. Grundbudskapet är kärlek, till sig själv och nästan. Men här fångas även svåra känslor och händelser utan omsvep. Fördelen med det lilla formatet är att uttrycket måste gå rakt på sak. Som betraktare och upplevare behöver du inga förkunskaper, bara ett öppet sinne.

Royne Mercurio är en vanlig trebarnspappa som började rita för att berätta om dagen och livet. Bilderna han la ut blev snabbt uppskattade och fick en egen plattform under

namnet Herregud & co. Idag följer 400 000 människor Roynes vänliga figurer på Facebook och Instagram, och långt fler känner direkt igen bilderna när de dyker upp i flödet. Vill du läsa mer om Royne Mercurios tanke med teckningarna, så sök upp Norra Gotlands pastorats tidning 2/2019 (numret finns att läsa via hemsidan).

Nu kommer utställningen ”11 streck och lite färg” till Fårösund. I de nyrenoverade lokalerna i Träffpunkten får du möta ett helt gäng av Mercurios figurer, i både det lilla och stora formatet. Passa på och planera in en utflykt som har Bunge som mål! Utställningen har samma öppettider som Röda Korsets mötesplats och Second hand; 2 juni - 2 september, lördg kl 10-13 och tis-fre kl 9-15.

Royne Mercurio ställer ut på Träffpunkten i Fårösund.





Avslutning Barnkörveckan 2019 i Rone kyrka. Foto: Sudrets pastorat.

Sommarsjung - Barnkörvecka i Hemse i sommar

- Jo veckan efter midsommar så blir det återigen barnkörvecka på Sudret. Under pandemin har den som så mycket annat legat nere, så det känns så roligt att vi är i gång igen, säger Jenny Hellsing, kantor i Sudrets pastorat. Barnkörvecka på Sudret startade för tio år sedan. Då var det i När och Rone kyrka som körerna övade. Men nu är det alltså i Hemse som barnen samlas och "sommarsjunger".

- Vi har körövningar på tisdag, onsdag och torsdag, och så blir det avslutningskonsert på fredagskvällen den 1 juli kl 18.00 i Rone kyrka.

Alla barn mellan 4 år och uppåt är välkomna. De äldsta brukar vara 14 år. Det är mest gotländska barn, men alltid även några sommarboendes barn som är med i barnkörveckan.

- För tre år sedan var det nittio barn som deltog i de olika körerna, men i år blir det lite färre, säger Jenny Hellsing, främst beroende på att de är färre som arbetar med veckan i år.

Är det någon sång som du kan lova att vi kommer att få höra i Rone kyrka?

- Javisst. Sommarsjungslåten, skriven av Alma Hedlund, den kan jag garantera att ni ska få höra, säger Jenny glatt.

Biskopens pris för årets parasportprofil 2021

Efter ett års uppehåll på grund av Corona-pandemin kunde återigen priset för årets parasportare delas ut. Kontraktspastor Martina Åkeson Wollbo delade ut utmärkelsen till Sebastian Pollack. Svaide Roma SOK, på Gotlands Parasportförbunds årsmöte den 27 mars.

Motiveringen lyder: *Sebastian Pollack har under året som gått, och trots att det varit en pandemi som styrts allas vardag, byggt upp ett ledarskap där han visar stort hjärta och mycket goda ledaregenskaper. Han bekräftar med sitt sätt att leda att han i första hand ser personerna som deltar, och inte vad som kan begränsa dem. Sebastian är ett föredöme både i rollen som ledare och som privatperson.*



Visby stift och Dalhem stöttar tjejfotboll i Kenya

Efter att Erik Lysén, chef för Act Svenska kyrkan, och biskop Thomas Petersson publicerade en debattartikel i bland annat Gotlands tidningar, om att människor på flykt behövde mer än mat och vatten, utan också sammanhang, relationer och självbestämmande, för att bygga hopp, hände något. Några av tjejerna och tränaren i Dalhem IF reagerade, vilket så småningom ledde detta till ett samarbete mellan Visby stift, Dalhem IF och Act Svenska kyrkan.

- Dalhem hade sedan flera år ett etablerat utbyte med kenyanska fotbollsspelare. Två tjejer, Mary och Elizabeth, värvades för några år sedan till klubben och blev en bra utgångspunkt för verksamheten. Engagemanget hos tjejerna i Dalhem är jättestort, berättar Bimbi Ollberg på Visby stift och en av initiativtagarna till projektet.

I Kakuma, i nordöstra Kenya, finns ett stort flyktingläger med närmare 200 000 flyktingar. Många har flytt från hungersnöd i Somalia och krig och förföljelse i andra grannländer. Här har fotbollsprojektet gått in och stöttat med material och i viss mån ekonomi för att hjälpa tjejer till en meningsfull fritid och skolgång i en i övrigt inrutad tillvaro. Likaså har projektet etablerat kontakt med ett tjejlag som finns strax utanför Kenyas huvudstad Nairobi. De har fått material och ekonomiskt stöd för ett mentorprojekt, men också till sanitetsprodukter.

- Men vi vill också bygga upp personliga relationer mellan lokala tjejer på Gotland och i Kenya, och få till olika utbyten mellan lagen, förklarar Bimbi Ollberg och lägger till hur viktigt det också är att skapa en förståelse bland barn och ungdomar på Gotland för hur livsvillkoren är för tjejer i länder som Kenya. Projektet ska initialt pågå under fyra år och tanken är att det sedan ska tillåtas växa med fler lag och kanske också fler länder.

- Vi söker hela tiden sponsorer. Det här kostar en hel del, inte minst att sända material till Kenya. Vi har också gjort informa-

tionsmaterial, både för Kenya och Gotland/Sverige, berättar Bimbi Ollberg.

Svenska kyrkan har hittills satsat 50 000 kr per år men också budgeterat för 60 000 extra per år i fyra år för mentors- och frukostprojektet. Dalhems IF lägger en del av sina sponsorpengar i projektet och många enskilda personer har stöttat med bidrag. Likaså har sportkedjan Intersport stöttat projektet med utrymme för bland annat information och materialinsamling i butikerna.

- Det ena leder till det andra. Via projektet har vi fått kontakt med en fotbollsakademi för tjejer som finns i Kibira, ett av Nairobis slumområden. Dem har fotbollstjejer på Gotland bland annat haft digitala möten med, berättar Bimbi Ollberg, som säger att även Linnéuniversitetet i Växjö är intresserade att följa projektet och hjälpa till med sina kontakter i Nairobi.

Det kan tilläggas att Bimbi inte bara som präst gärna engagerar sig i fotbollsprojekt. Hemma i Helsingfors var han en gång en mycket lovande yngling och blev till och med erbjuden proffskontrakt... så bollen faller inte långt ifrån... eller hur var det nu?



Karin Persson: Att arbeta ideellt på Birkagården Text Lars Bäckman. Foto: privat.

Jag känner att jag gör en insats - jag behövs

- Jag hade gått i pension från Radio Gotland. Men jag visste att jag ville och orkade göra en insats och då gärna något socialt. På Birkagården hade jag förstått att de behövde frivilliga, säger Karin Persson, mångårig journalist på Gotland.

Det var förra sommaren som Karin tog kontakt med Tommy Nygård, föreståndare på Birkagården.

- Vi träffades, han visade runt och berättade hur de arbetade, berättar Karin Persson. Karin arbetar en kväll eller en natt i veckan. Alltid måndagar. Är det nattpass så sover hon så klart över.

- Vi lagar mat, hjälper till att städa, förbereda frukost, alltså praktiska saker. Och så finns vi till om någon av de boende vill sitta ner och prata en stund. Men många går och lägger sig på en gång, säger Karin. Arbetet passar henne perfekt.

- Jag trivs att vara där. Jag har aldrig arbetat socialt men är ju som journalist van att möta människor. Här gäller det att vara medmänniska, inte terapeut.

Visst var hon lite orolig första passen, men efter ett år kan hon konstatera att hon aldrig har råkat ut för någon obehaglig eller hotfull situation.

- Vi är arbetar alltid två, en ansvarig och en frivillig. Det är mycket sällan, eller jag skulle nog kunna säga aldrig, något bråk. De som bor där är alla igenkända och de vet att de kan bli portade om det skulle hända något.

I stället möts personalen av stor tacksamhet – det betyder mycket att få husrum och mat.

- Visst kan någon vara onykter eller påverkad när de kommer, men de får absolut inte ha med sig några droger in på boendet, förklarar Karin.

”I stället möts personalen av stor tacksamhet – det betyder mycket att få husrum och mat”

Det finns 16 platser. Varje kväll är det omkring 10 till 12 boende. Det är ungefär en tredje del kvinnor bland gästerna.

- Jag tycker nog det behövs fler kvinnor bland de frivilliga. I dag är det många män och enligt min mening en lite väl manlig värld.

Efter knappt ett år – blev det som du hade trott?

- Faktiskt så trivs jag bättre än jag hade ens hade hoppats på. Jag känner att jag gör en insats - jag behövs, det är lättsammare och lugnare än vad jag hade föreställt mig och jag behöver som sagt var inte vara orolig eller rädd.

- Så ta tillfället att göra en insats – du behövs! avslutar Karin Person intervjun med.



Begravningar- så här har de förändrats sedan 2010

Ny intressant rapport från Svenska kyrkan.

Vad är en ”riktigt” begravning? Det och många frågor kring begravningar ställs i en rapport av Svenska kyrkan. Rapporten heter just: En “riktigt” begravning, med underrubriken ”Förändringar i begravningsseden inom Svenska Kyrkan 2010-2020”, författad av Kristin Helgesson, Andreas Sandberg och Lena Sjöberg. Biskopsadjunkt Gunnar Pelinka har här sammanfattat den.

Begravningsstatistiken visar att antalet kyrkliga begravningar går ner. Mellan 2010 och 2020 minskade andelen begravningar enligt Svenska kyrkans ordning från 81 till 65 procent av det totala antalet begravningar i Sverige. Det är dock stora variationer mellan landsort och storstad, glesbygd och stad. Under samma tidsperiod ökade andelen borgerliga begravningar från 8 till 14 procent, medan andelen så kallade direktbegravningar ökade från 2 till 11 procent.

Trots detta begravs fortfarande 2 av 3 medlemmar i Svenska kyrkan enligt Svenska kyrkas begravningsordning. Dock fortsätter den nedåtgående trenden och nu är prognosen att år 2030 kommer begravningar i Svenska kyrkans ordning vara ca 47%.

Vilka företeelser och faktorer påverkar valet av begravningssätt?

- Ökad individualisering i samhället
- (Religiös) pluralism-religiös synkretism (sammanblandning)
- Ökad mobilitet-familjen är uppdelad på fler platser och flyttar oftare.
- Heterogena familjestrukturer-ibland många som man vill ta hänsyn till t ex var och när och hur begravningen ska ske.
- Lägre grad av socialisering av kristna ritualer

- Avsaknad av relation till kyrkan bland den yngre generationen.

Men detta talar dock för kyrklig begravning

Två av tre begravs i Svenska Kyrkans ordning. Därmed är traditionen att begrava i kyrkan fortfarande stark. Platsen är fortfarande viktig: kyrka-kyrkogård och grav är ofta bundet till släkten. Begravningsgudstjänsten upplevs också som trygg och meningsskapande.

Kyrklig begravningsrit är normativ även för utformandet av borgliga begravningar. Ofta utgår man från den för att ta bort eller lägga till det som man på ett individuellt plan önskar ha med.

Statistik - begravningar i Visby stift

Begravningar enl. Svenska kyrkans ordning (SKO) av samtliga avlidna i stiftet var 2010 ca 89% och 2020 ca 69%. Begravningar enl. Svenska kyrkansordning av medlemmar i stiftet var 2010 ca 99% och 2020 ca 89%.

Direktbegravningar blir allt fler

Ett relativt nytt fenomen som inte är enhetligt i sin form är direktbegravning eller direktkremation vilket syftar på begravning av urna utan någon gudstjänst eller ceremoni. Men studier visar att det ofta förekommer någon form av avsked eller/och minnestund. Den formen har ökat från 2 till 11% på tio år. En del av denna ökning finns att hitta i de senaste årens pandemi.

Då kan man fråga sig: Varför begravning utan känd ceremoni?

Vi lever i ett stressat samhälle där sorgen inte får ta tid. Människan fjärrar sig från döden och begravningar, och ofta har den döde framfört att hen inte vill ha någon begravning. Men även denna form har ofta någon form av ceremoni, där anhöriga samlas antingen före eller efter. Dålig relation till den avlidne, exempelvis våld, långvarig sjukdom där man tycker sig sörjt färdig, eller att man upplever att man inte behöver ha någon ceremoni eller då man inte kommer överens, kan vara anledningar.

Varför väljer man en borglig begravning?

Svaren varierar. Kyrkan anses vara för politisk, för konservativ och att man behandlar vissa grupper dåligt. I sekulariseringens kölvatten ställer människor sig frågan: Hur är kyrkan meningsfull för mig? Svaret blir då att den inte är det. De flesta medlemmar

är inte aktiva i kyrkan och har därför dålig relation till kyrkan. De sörjande önskar få en personlig touch på begravningen som man inte tror sig kunna få i kyrkan. Forskningen visar också att individualisering och valfrihet tycks bli allt viktigare vid val av begravningar. Även borgliga begravningar kan ha mycket av kristna inslag. Det blir vanligare att blanda mellan icke-religiöst och religiöst, en slags hybrid. Begravning tenderar även att gå från offentlig till privat angelägenhet.

Vad säger kyrkoordningen om begravning i kyrkan?

Byggnadens ändamål var och är att i första hand lovsjunga och tillbe Gud, ta emot sakramenten och ordet som predikas. Kyrkans rum är alltså byggt för gudstjänst. Men Kyrkorådet kan i vissa sammanhang och om det sker på ett pietetsfullt och aktsamt sätt, tillåta att körer och musik och eventuellt annan verksamhet också kan hållas i kyrkorummet.

Foto: Ikon



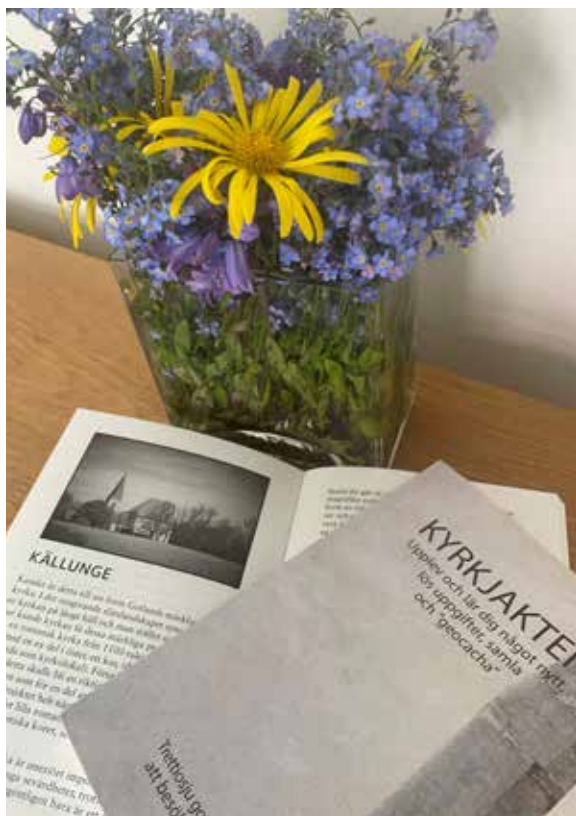
När det gäller begravningar är det dock tydligt: I kommentarerna till 41 kap 3 § kyrkoordningen står det att en kyrkobyggnad som är invigd i Svenska kyrkans ordning inte ska erbjudas för en ickekristen begravningsceremoni. Det betyder att borgerliga begravningar inte kan äga rum i kyrkan utan måste ges en annan plats.

Men den som är huvudman för begravningsverksamheten (församling eller samfällighet inom Svenska kyrkan) är skyldig att utan kostnad för dödsboet tillhandahålla en lokal för begravningsceremoni utan religiösa symboler – ett begravningskapell. Finns inget sådant är kyrkan skyldig att tillhandahålla annan lokal, såsom en sal i församlingshemmet, en bygdegård eller liknande.

Avslutning

Rapporten konstaterar att den svenska begravningsordning fortfarande, trots dystra siffror, står sig stark och människor i allmänhet har förtroende för den. Den skänker både tröst och hopp i sorgen. Det Svenska kyrkan behöver bli bättre på är att kommunicera sitt budskap om just detta, det meningsbärande budskapet i begravningsgudstjänsten. Många präster är professionella på samtal och känner stor empati för de sörjande och har dessutom en mångtusenårig visdom att luta sig på. Trons kraft är inte att underskatta i dessa sammanhang, eller förresten inte något sammanhang!

Kyrkjakten går vidare - besök dem alla!



Från den 15 maj till den 15 september är alla Gotlands 92 medeltida kyrkor öppna. Välkommen för såväl en stunds stillhet och andakt som till en kulturhistorisk upplevelse. Med Kyrkjakten i bagaget kommer du lära dig mer om tro, kyrkohistoria och människors liv och öden genom 1000 år. Det är korta texter om 37 av våra kyrkor, med tips på vad som är särskilt sevärt och så några uppgifter att ta reda på. Kyrkjakten handlar om och finns i dessa kyrkor, se nedan, samt i bokhandeln och Turistbyrån. Boken kostar 50 kronor, vilket går oavkortat till Visby stifts diakonala verksamhet.

Akebäck	Fröjel	Klinte
Anga	Gammelgarn	Källunge
Bara ödekyrka	Ganns ödekyrka	Lau
Bro	Garde	Lojsta
Bunge	Gothem	Lärbro
Dalhem	Grötlingbo	Martebo
Elinghems ödekyrka	Gunnfjauns kapell	Norrlanda
Endre	Hablingbo	Othem
Eskelhem	Hall	Silte
Fide	Hejdeby	Sundre
Follingbo	Hellvi	Tingstäde
	Hemse	Vamlingbo

Kan man vara motorckel-entusiast och pilgrim samtidigt?

- Klart man kan!

Text och foto: Linda May Dahlström.

Värmländska pilgrimshojåkare gästade ön 19-22 maj.

I underbara maj månad hade Visby stift besök av ett gäng härliga motorcykel-pilgrimer från Säffle pastorat i Karlstad stift. Initiativtagare till arrangemanget är pastoratets diakon, Christer Freiholtz. Christer som har gjort sig känd i sina hemtrakter i Värmland för att med liv och lust ordna motorcykelturer med det lilla extra i form av andlig spis.

I samarbete med Visby stift bjöds åkarna på guidade turer runt om på vår ö. Även en guidad tur utan hoj stod på schemat när Maria Engelhardt från Stenkumla församling vant guidade gruppen på Visby innerstads gator och torg och så klart även en extra guidning i vår fina domkyrka.

Med hojen som medvandrare drog gänget vidare ut på öns vägar och i tätén åkte got-

landskännaren Lars Bäckman. Det är svårt att tänka sig en bättre vägvisare till öns stora skatt av kyrkohistoria och andra pärlor.

Ena dagen bjöds det på besök i så olikartade kyrkor som Hejdeby och Dalhem. I Dalhem kryddades besöket dessutom med spontan psalmsång tillsammans med Olle Jonsson som glatt sprang över till församlingshuset för att hämta gitarren till gruppens stora glädje.

Dag två bjöd på regn och rusk men oavsett om man är en pilgrim till fots eller på motorcykel så räds man inte vädrets makter. Dessutom fick turen en underbar början då vi i Sanda kyrka hade en andakt ledd av prästen Janne Manni. Förutom att Janne läste en välsignelse över gruppens dag och bad för vår säkerhet på vägarna bjöd han



även på en anekdot som åkarna tog till sig med hela hjärtat. Det är helt enkelt något speciellt att få välsignelsen av en präst som tidigare i sitt liv blivit ombedd att åka runt med en omvänd motorcykelklubb för att dela ut biblar!

Stärkta av bön och välsignelse tog sig åkarna hela vägen ner till Hoburgen och dess gubbe. Väl där var dock pilgrimerna både trötta, blöta och kalla.

Dock visade det sig att Gud är med sina pilgrimer även nu. En av åkarna har en bekant i Hemsetrakten som när han hörde om gruppen sa:
 –Naj men hu. Ta med di alle hit vettja så bjuda vi på rabarberpaj u kaffi.
 Den omtanken och rabarberpajen var en riktigt gudasänd gåva som gav pilgrimerna den styrka och det mod som behövdes för att ta sig hela vägen tillbaka till Visby.

Efter ombyte, varma och torra, avslutas dagarna med en middag och under ett samtal med Christer Freiholtz lyser hans engagemang för motorcykelpilgrimsresor igenom. Hela han lyser när han engagerat berättar hur han som diakon genom detta når ut till människor som kyrkan annars aldrig når fram till. Han har med stöd från Karlstad stift haft möjlighet att utveckla konceptet och hoppas nu på en fortsättning, och då gärna i samarbete med flera stift såsom till exempel Visby.

”Vad du än gör så ta för fn inte bort prästen från de här resorna”

Och kanske den bästa kommentaren han fått under sina resor bäst summerar vad detta handlar om när en av åkarna kommer fram och säger: *”Vad du än gör så ta för fn inte bort prästen från de här resorna”*.



Pilgrims Walk for Future är en vandring för klimatet

Följ med Calle Ahlström på en pilgrimsvandring genom Danmark

Dagboksanteckningar och foto från en strapatsrik vandring förra sommaren

Nej det här är inte en beskrivning av Pilgrims Walk for Futures vandring från Vadstena till FN:s klimatmöte i Glasgow! Utan några av mina egna upplevelser från vandringen tillsammans med PWWF genom Danmark kompletterat med några kommentarer som jag fick på facebook.

Allt började med att jag skickade ett mejl till vandringsledaren Annika Spalde, att jag tänkte ansluta i Köpenhamn och gå med några dagar – det blev två veckor! Några dagar senare svarar hon att de fått två avhopp och mitt boende var därmed fixat.

Att komma till Köpenhamn var inga problem men att köpa biljett till bussen som gick till vandrarhemmet där gruppen fanns var värre när man inte kan använda pengar. Längst in på Hovedbanegården, så långt från busshållplatsen som möjligt, fanns dock hjälp att få!

Väl framme fick jag en skön säng på vandrarhemmet, något som det visade sig inte var självklart på denna vandring, och maten var precis färdig när jag kom fram. En bra början.

Första vandringsdagen gick vi länge längs Köpenhamns befästning åt väster. En försvarsanläggning som aldrig använts. Fienderna

har hitintills alltid kommit sjövägen. Vi kom till ett ”modernt kloster”, som föreståndaren kallade det. Naturligtvis blev det en diskussion om vad ett kloster egentligen är. Vi blev bjudna på mat och vin tillsammans med de som bodde där. Gruppen förklarade att det var första gången de ätit tillsammans med andra och att vin förekommit. Natten fick vi bo på golvet i en katolsk kyrka. Såg att de andra hade med sig liggunderlag men det gick bra för en 71 år ”ung man” att sova direkt på golvet.

Kommentar på min facebook: *Bra start, kan inte bli värre:)*

Vid lunchtid andra dagen gick vi förbi Biltema så jag kunde komplettera min utrustning. Det var krav på att man skulle ha coronapass för att komma in i Danmark, men ingen kontroll. När jag satte mig på Biltemas café ville de däremot se passet.

Denna dag träffade vi biskop Peter Fisher-Möller i Roskilde domkyrka. Innan han höll en kort andakt berättade han, på svenska, om domkyrkan där många danska kungar ligger begravda, dock inte Valdermar Atterdag.

Vi fick sova på golvet i ett församlingshem. Nu gick det bättre när jag hade liggunderlag.

Jag bestämde mig tidigt för att inte ens försöka förstå danska. Vandringsledaren Tone Kirkeby förstod jag dock hjälpligt – hon talade norska.



När vi passerade Lejre, där Stavgard föddes, regnade det, men framme vid dagens mål, en scoutstuga med flera madrasser i varje bädd, sken solen.

I Ringsted erbjöds sovplats på golvet i församlingshemmet. Prästen höll en andakt i kyrkans kor och ställde sig sedan bredvid den medeltida dopfunten för att berätta om kyrkan. Funten var tillverkad av Sigrifr. Jag tror att han bodde hemma i Vamlingbo, bakom de medeltida grindstolparna vid Sigravjs. Jsg fick lite hemlängtan.

När jag lyfte på mässingsfatet för att se hur dopfunten såg ut inuti kom vaktmästaren springande. Han såg dock inte arg ut. Fatet var larmat.

Fredagen bjöd på en ordentlig regnskur men solen kom tillbaka så det var skönt med ett bad i en insjö. Övernattning blev denna natt på ett vandrarhem.

Lördag regn vid lunchtid. Pernilla som körde följbilen ville ha hjälp med tankningen. HVO100 är 100% förnybar och fossilfri diesel är inte så vanligt förekommande. I Slagelse hittade vi efter en stunds letande en pump med en stor bild av pommes frites.

Lördag- och söndagsnatt på hotell i Næstved. Söndagen var vilodag så jag gick på högmässa. Bakom altarringen stod små bågare som prästen hällde en skvätt vin i till varje nattvardsbesökare.

Måndagsnatten fick vi bo i en tom prästgård där vi kunde utnyttja både tvättmaskin och torktumlare. Under tisdagen följde ett lokalt TV-team oss i flera timmar. Det blev ett lite längre program i TV Møn. Natten tillbringade vi i campingstugor.

Onsdagen gick vi över bron till Falster och korsade hela ön. Det blev vandringens längsta etapp, ca 25 kilometer. En reporter från danska TV 2 öst följde oss och det blev ett nästan tre minuter långt inslag i kvälens nyhetssändning som vi även hittade på nätet. Vi sov i ett övergivet hus som någon

bara lämnat. I byn fanns många billiga hus till salu. Ingen ville bo där. Vi hade hamnat i dansk glesbygd.

Torsdag, fredag och lördag på vandrarhem. I Maribo hamnade vi mitt i invigningen av Birgittadagarna. Två nunnor från klostret stod bakom mig. Kommentar på fb: *Calle du är alltid omgiven av tjejer!*

På lördagen var det bröllop i domkyrkan och man kimbade. Hemma använder vi gråstenar när vi slår på kyrkklockan men i Maribo måste de ha någon slags maskin. Det finns ingen människa som kan hålla på så länge.

Kommentar på fb: *Trodde det bara var på Gotland man kimbade. Gotland har varit danskt.*

Dagarna i Danmark var väldigt trevliga. Varje vandringspass var dock för mig en match. Man gick betydligt fortare än vad jag var van vid och bekväm med. När min fru och jag gick Camino Francés blev vi ofta omgångna.

Pilgrims Walk for Future är en vandring för klimatet. Vi träffade och lyssnade på många som arbetade med klimatfrågor i sina kommuner.



Vandringen är också en uppmaning att äta klimatsmart, en stor utmaning för mig och flera andra. Varje vandringspass började med att vi ställde oss i ring och bad heliga Birgittas bön:

Herre visa mig vägen och gör mig villig att vandra den.

Calle Ahlström är smed och en välkänd Suderprofil.



Kalendarium 2022

Stiftsstyrelse

13 september kl.18.30

24 oktober kl 18.30

7 december 18.30

Stitsfullmäktige

19 november

Samfälligheten Gotlands kyrkans församlingsdelegerade

10 november

Regionala samrådsgruppen för det kyrkliga kulturarvet i Visby stift sammanträder

14 oktober

Domkapitlet

6 september kl 09.00

13 oktober 09.00

9 november 09.00

15 december 09.00

Biskopsvalet

Se sidan 5

Det händer mycket i våra kyrkor i sommar!

Första sommaren efter att pandemirestriktionerna hävts så kan vi lova att det är fullt med intressanta aktiviteter i våra kyrkor. På fredagarna publiceras i lokaltidningen Predikoturer; de finns även

på Visby stifts hemsida. Alla pastorat har också hemsidor där aktuellt program med gudstjänster, musik, föredrag och andra aktiviteter presenteras.

Så välkommen till kyrkan i sommar!

GÅRDSKORSET

UTGIVARE

Stiftsstyrelsen i Visby stift

ANSVARIG UTGIVARE

Biskop Sven-Bernhard Fast

REDAKTÖR

Lars Bäckman

lars.backman@hotmail.com

LAY OUT

Lars Bäckman

UTGIVNINGSDRESS

Helge Andshuset

Box 1334

621 24 VISBY

TELEFON 0498-40 49 00

E-post visby.stift@svenskakyrkan.se

HEMSIDA

www.svenskakyrkan.se/visbystift

Vi förbehåller oss rätten att korta ner och lätt redigera insända bidrag.

Omslagsbild: Marja-Liisa Alm